

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Katriin Saa

Olemuslugude loomise protsess Õhtulehe näitel

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Brit Laak, MA

Tartu 2026

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1 Olemusloo eripärad ja loo jutustamise võtted	6
1.2 Olemuslugude loomeprotsess ja ajakirjanduslikud rutiinid.....	9
1.3 Ajakirjanikke mõjutavad tegurid	11
1.3.1 Individuaalsed mõjud	12
1.3.2 Organisatsiooni ja töökeskkonna mõjud.....	14
1.3.3 Ühiskondlikud ja institutsionaalsed mõjud.....	16
1.4 Uurimisküsimused	18
2. VALIM JA UURIMISMEETOD	19
2.1 Andmekogumismeetod.....	19
2.2 Valim	20
2.3 Andmeanalüüsi meetodid	22
2.4 Meetodikriitika	24
3. TULEMUSED	28
3.1 Olemusloo defineerimine	28
3.2 Ettevalmistus olemusloo kirjutamiseks	30
3.3 Intervjuud.....	34
3.4 Ajakirjaniku ja fotograafi koostöö.....	35
3.5 Kirjutamine.....	38
3.6 Väljakutsed ja võimalused.....	41
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	46
4.1 Järeldused	46
4.2 Diskussioon	50
KOKKUVÕTE	53

SUMMARY.....	54
KASUTATUD KIRJANDUS.....	56
LISAD	63
Lisa 1. Intervjuukava ajakirjanikele	63
Lisa 2. Intervjuukava fotograafidele.....	66
Lisa 3. Intervjuukava Õhtulehe peatoimetajale.	68
Lisa 4. Nõusolekuvorm ajakirjanikele.....	70
Lisa 5. Nõusolekuvorm fotograafidele.	72
Lisa 6. Nõusolekuvorm Õhtulehe peatoimetajale.....	74

SISSEJUHATUS

Sõna „ajakirjandus“ on oma laiemas tähenduses alati hõlmanud mitmesugust kirjutamist, sealhulgas reportaaže, arvamuskirjutusi, kirjeldusi inimestest ja paikadest, kõmu, arvustusi, nõuandeid mitmesuguste asjade tegemiseks, kommentaare päevakajaliste või mitte nii päevakajaliste sündmuste kohta (McKay, 2000: 81). Olemuslugu ehk *feature* on üks ajakirjanduse põhižanr. Hoolimata sellest, on olemusloole ühtset definitsiooni keeruline leida. Priit Pullerits (1997: 79) on defineerinud olemuslugu kui „pikemat kirjutist elust ja inimestest“. Ajakirjanduspraktika professor Nicole Kraft (2019) on kirjeldanud, et olemuslood näitavad seda, mis uudistesse ei jõua ning seletavad lisaks küsimustele „Kes?“, „Millal?“ ja „Kus?“ ka seda, kuidas ja miks midagi juhtus. Steen Steensen (2011) on tõdenud, et olemuslugusid on parem mõista kui žanrite perekonda, mis käsitlevad sarnast vajadust, kuid erinevad retoorilise vormi poolest. Näiteks on Steensen (2011) kirjeldanud, et reportaaž nõuab narratiivset struktuuri ja sündmuste kirjeldust oma vaatepunktist, persoonilood vajavad aga sügavuti minevaid küsimusi ja vastuseid ning kirjeldust inimesest. Seega ei saa ajakirjanik kahe erineva žanri alla kuuluvaid olemuslugusid samamoodi luua.

Kuidas olemuslood valmivad, kes ning kuidas on erinevates etappides kaasatud, on ajakirjandusuuringute kontekstis oluline küsimus. Olemusloo kirjutamine on mitmest etapist koosnev protsess, mille käigus puutub autor kokku erinevate valikukohtade ning teguritega, mis mõjutavad lõpptulemust. Protsessi uurimise kaudu saame teada, mis toimub enne kui lugeja näeb valmis lugu ning saame järeldada, millised tegurid ja millisel moel loo lõpliku versioonini viisid. On põhjendatud uurida, kuidas need lood valmivad, milliseid valikuid autorid oma tööprotsessi juures teevad ja mille põhjal otsused kujunevad. Nii meie instituudis kui ka Tallinna Ülikoolis on olemuslugude žanripõhine uurimine jäänud pigem eelmisesse kümnendisse (Reisenbuk, 2015; Seiton, 2011; Seiton, 2014; Zirnask, 2008).

Oma bakalaureusetöös soovin uurida Õhtulehe ajakirjanike ja fotograafide loomeprotsessi olemuslugude valmimisel. Töös kasutan loomeprotsessi kirjeldamiseks ka sõna „tööprotsess“. Minu valik uurida täpsemalt just Õhtulehte kujunes mitmete faktorite põhjal. Esiteks on Õhtulehe üks eesmärke pakkuda oma lugejale head analüüsi, mitte lihtsalt klikke taga ajada (Šmutov, 2024). Peatoimetaja Martin Šmutov on Õhtulehe kohta öelnud: „Meie käsitletud annavad elule lisaväärtuse, lähevad Eesti inimestele korda ning avavad oluliste sündmuste taustu.“ Väljaande fookus on kirjutada

selgelt ja huvitavalt, rõhk on suuresti olemuslugudel. Õhtuleht on ka ainuke väljaanne Eestis, mille toimetuse on öelnud, et tegemist on tabloidiga – see tähendab, et lisaks olulise kajastamisele keskendutakse ka meelelahutuslikule aspektile, loo nauditavale lugemisele. Teiseks on Õhtuleht jätkuvalt üks loetumaid lehti Eestis. See on 2025. aasta statistika kohaselt suurima tiraažiga üleriigiline päevaleht ning tellijate arvu poolest Eestis suuruselt kolmas väljaanne (Eesti Meediaettevõtete Liit, 2025).

Minu bakalaureusetöö eesmärk on saada ülevaade, kuidas Õhtulehe ajakirjanikud ja fotograafid olemuslugusid loovad ning milliseid valikuid ja kuidas nad loomise erinevates etappides langetavad. Eesmärgi saavutamiseks viisin läbi üheksa poolstruktureeritud intervjuud ajakirjanike, fotograafide ja Õhtulehe peatoimetajaga. Tehtud intervjuud kodeerisin ning nende põhjal kirjutasin töö tulemused, järeldused ja diskussiooni. Minu töö teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade osa jaguneb kolmeks. Esimeses alapeatükis avan olemusloo eripärasid ja loo jutustamise võtteid ajakirjanduses. Teises alapeatükis pööran tähelepanu olemuslugude loomeprotsessile ja ajakirjanduslikele rutiinidele. Kolmandas alapeatükis räägin täpsemalt töötingimustest ning ajakirjanikke mõjutavatest faktoritest. Alapeatükk keskendub ajakirjaniku ametiga kaasnevatele oludele ja eripäradele. Lisaks avan koostööd ajakirjanike ja fotograafide vahel. Töö teises pooles tutvustan meetodit ja valimit, avan oma uurimistöö tulemusi ning teen järeldused tähelepanuväärsemate leidude põhjal. Töö lisades on teoreetilistele ja empiirilistele lähtekohtadele toetudes loodud kolm intervjuukava keskendumaks eraldi ajakirjanikele, fotograafidele ning peatoimetajale. Töö ingliskeelne kokkuvõte ja kasutatud võõrkeelsed materjalid on osaliselt tõlgitud ChatGPT tekstiroboti abil.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Toetudes empiirilistele uuringutele, selgitan selles peatükis olemusloo eripärasid ja loo jutustamise võtteid. Lahkan aspekte, mis mõjutavad ajakirjanikku tema töö tegemisel ja otsuste langetamisel ning üldiselt ajakirjanike tööprotsesse.

1.1 Olemusloo eripärad ja loo jutustamise võtted

Erinevused uudise ja olemusloo vahel on hägused (Steensen, 2009). Arvestades olemuslugudele iseloomulikku mitmekesisust nii pikkuse kui põhjalikkuse poolest on žanri üheselt määratlemine keeruline. Uudis seevastu järgib enamasti kindlamat ülesehitust, mille keskmes on informatsiooniedastust prioritseeriv ümberpööratud püramiid. Seepärast kirjeldatakse žanri eripärasid sageli just uudisega kõrvutamise abil (Garrison, 2023; Hay, 1990; Kraft, 2019; McKay, 2000; Pullerits, 1997). Olemusloo definitsiooni on tihti kergem mõista selle kaudu, kuidas see erineb selge struktuuri ja vormiga uudisest.

Olemuslood on tavaliselt aktuaalsed, ent sõltuvad palju vähem ajast kui uudised (McKay, 2000: 81; Steensen, 2009). McKay (2000: 81) on väitnud, et uudise ja olemusloo kirjutamisel on küll palju ühist, ent ka erinevusi, mistõttu on ootused olemusloo ja uudise kirjutajale erinevad. Kui uudised on kirjutatud eesmärgiga, et lugeja saaks vajaliku info kohe kätte, vajaduseta loo lõpuni jõuda, siis olemuslood on kirjutatud innustamaks tervet teksti läbi lugema (Kraft, 2019). Olemuslood nõuavad kindlasti loomingulisemat lähenemist kui uudislood: ajakirjanikud ja toimetajad võtavad nende kirjutamisel rohkem vabadust oma kirjutamisstiilis, allikate valikus ja artiklite ülesehituses (Garrison, 2023: 7). Uudis ja *feature* sarnanevad omavahel peamiselt seeläbi, et mõlemad on faktipõhised (Hay, 1990). Ajakirjanikule kehtivad ka olemusloo puhul kõrged täpsuse ja aususe standardid (Hay, 1990). Olemuslugu võib nimetada hübriidiks, milles peavad kombineeruma reporteri oskused kirjandusliku andega (Hay, 1990). Seega peitub olemusloo eripära võimes ühendada emotsionaalne ja kaasahaarav loo jutustamine faktidega viisil, mis pakub lugejale nii informatsiooni kui ka lugemiselamust.

Priit Pullerits (1997) on kirjeldanud, et olemuslugu „kannavad eeskätt tegelaste teod ja sõnad; temas peab olema *story* ja samas peab see esitama fakte“. Olemuslugu on „intervjuude, olustikukirjelduste, juhtumiste süntees“ (Pullerits, 1997: 79). Kraft (2019) on väitnud, et olemuslugu on justkui katusmõiste, mille alla kuuluvad:

- persoonilood,
- inimliku huvi lood,
- intervjuud,
- trendidest ajendatud lood,
- paljastused,
- kogemuslood,
- õpetuslood,
- reisilood,
- hooajalised lood.

Kuigi kõik nimetatud on osa justkui ühest žanrist, nõuavad need valmimiseks erinevaid meetodeid.

Steen Steensen (2009: 16) on toonud välja viis olemusloo tunnuselementi:

- 1) kirjastiil on tihti narratiivne ning eristub uudistes kasutatavast tagurpidi pööratud püramiidi struktuurist,
- 2) olemuslood pole tavaliselt nii ajakriitilised kui uudised,
- 3) teksti on lubatud rikastada subjektiivsete kirjelduste, peegelduste ja hinnangutega,
- 4) olemuslood portreerivad tihti inimesi ja ümbritsevat ning on seeläbi sageli personaalsed ja emotsionaalsed,
- 5) olemuslood on tavaliselt visuaalselt atraktiivsemad ning esitatud peenes küljenduses illustratsioonidega, peamiselt fotodega.

Olemusloo üks olulisemaid eesmärke on sageli eristada olulisi detaile ebaolulistest, et lugeja jaoks muuta paigad ja inimesed reaalseks (Flammia, 2026: 942). Žanri eesmärgid on ühteagu nii meelelahutus, ent samas ka informeerimine, info pole esitatud aga niisamuti nagu uudisloos (Pullerits, 1997). Need on värvikad, täis emotsiooni ning lisaks faktidele ka kirjeldavad (Kraft, 2019). Kelli Seiton on oma magistritöös (2014) välja toonud, et olemuslood on „ajakirjandus, mis mõtestab faktid

ja pakub lugemisest ka naudingut“. Kui uudises on info esitatud operatiivselt ja pigem keskendutakse äsja toimunud, uudislikule sündmusele, siis olemuslugu võib olla kirjutatud peaaegu igal inimlikku huvi pakuval teemal (Pullerits, 1997). „*Feature* ei saa lugeda diagonaalis nagu uudist, teda peab lugema kui tervikut“ (Pullerits, 1997: 80). Olemusloo üks põhilisi omadusi ja eeldusi on pakkuda lugejale elamust.

Ajakirjanduses on loo jutustamise võtted teadlikud viisid, kuidas oma lugu kujundada nii, et see tekitaks lugejas soovitud emotsiooni või maaliks soovitud pildi olukorrast. Ajakirjandusliku loo jutustamise kunsti keskmes on oskus minna edasi pelgalt faktide esitamisest publiku kõnetamiseni sügavamal tasemel (Ligor, 2024). Steensen (2009) on välja toonud, et olemuslood on tihti narratiivsed. Erinevalt traditsioonilistest uudistest, mis järgivad rangelt pööratud püramiidi struktuuri, kasutab narratiivne ajakirjandus vabamat lähenemist, seades esikohale loo emotsionaalsuse ja inimlikkuse (Ligor, 2024). Van Krieken (2018) on kirjeldanud narratiivse loojutustamise eripärasid, jagades need kolme peamisesse kategooriasse: stseenide rekonstrueerimine (*scene reconstructions*; lugejale kindla koha, olukorra taasloomine), sündmuste struktuurid (*event structures*; sündmuste ajaline järjestamine), vaatenurga kujutamine (*viewpoint techniques*; erinevate perspektiivide kaudu loo jutustamine). Samuti on van Krieken (2018) välja toonud ka piltide ja videote toetava rolli loo jutustamises. Pullerits (1997) on kirjeldanud, et olemuslugu meenutab oma ülesehituselt novelli, millel on algus, keskosa ja lõpp. Teksti ülesehituse, sõnastuse ja visuaalse materjali valimine on kõik osad loo jutustamisest. Neid elemente loovalt kombineerides, kujundab ajakirjanik soovitud tulemuse.

Rääkides lugude jutustamisest Eesti ajakirjanduses, on oluline välja tuua, et Eesti ajakirjanikud peavad kajastuses oluliseks tausta ja tõlgendusi (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025). See tähendab, et on levinud arusaam, et üksik fakt või sündmuse kirjeldus, ei anna põhjalikku arusaama kogu loost. Vähesed Eesti ajakirjanikud arvavad, et on olemas üks ja ainus tõde, maailma mõistetakse pigem keerulisena ja mitmetest erinevatest vaatenurkadest koosnevana (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025). Samas arvab enamik, et ajakirjanduses on võimalik vahendada tegelikkust objektiivselt (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025). See kirjeldab Eesti ajakirjanduse kultuuriruumi ning ühist arusaama vajalikest komponentidest ajakirjanduslikus kajastuses. Lugude jutustamises peetakse oluliseks tervikliku pildi loomist.

1.2 Olemuslugude loomeprotsess ja ajakirjanduslikud rutiinid

Alapeatükis avan empiirilist ja teoreetilist materjali ajakirjanike loomeprotsessi kohta olemuslugude kirjutamisel. Peatükis kõrvutan olemuslugu uudisega, sest žanrite piirid on hägused ning mitmed etapid loomisel on samad või väga sarnased. Ka näiteks toimetuse koosolek on nii uudiste kui ka olemuslugude puhul üks ning algselt uudise tarbeks mõeldud ideest võib arutelu käigus kujuneda hoopis olemuslugu.

Ajakirjanduslikud rutiinid on olulised, sest muu hulgas suunavad ajakirjanikke, kuidas erinevates olukordades tegutseda (Konow Lund ja Olsson, 2015). Rutiine ajakirjanduses on kirjeldatud ka kui mustritena esinevaid, korduvaid praktikaid ja vorme, mida meediatöötajad oma töö tegemiseks kasutavad (Shoemaker ja Reese, 1996: 100). Ivask (2018) lõi ajakirjanike tööruutiinide kirjeldamiseks teistele autoritele (Van Dick, Doyle ja Vang) toetuva mudeli, mis selgitab protsessi algusest lõpuni. Kuigi mudel on loodud keskendudes uudisele, on see asjakohane, sest ajakirjandusliku sisuloome etapid kattuvad nii uudise kui ka olemusloo puhul, lihtsalt *feature* kirjutamisprotsess on loomingulisem. Tavaliselt on uudise loomine koostöö ajakirjaniku ja toimetuse vahel (Ivask, 2018). Teema või uudise leidmine on sageli ajakirjaniku vastutada (ent selle võib ette anda ka päevatoimetaja või peatoimetaja) (Ivask, 2018). Seda on Tuazon jt (2020: 8-10) kirjeldanud ka kui teadvustamise faasi (ingl. *cognizance phase*), mille jooksul läbib ajakirjanik kolm etappi: idee kujundamine (*conceiving*), hindamine (*valuing*) ja kinnitamine (*validating*). Idee kujundamise faasis tõdesid ajakirjanikud, et mõtted lugudeks tulevad mitmetest kohtadest: enda uudishimust, pressiteadetest, dokumentidest, määratud teemavaldkonnast (*assigned newsbeat*), toimetusest (Tuazon jt, 2020: 8). Peale idee tekkimist hindavad ajakirjanikud selle uudisväärtust (Tuazon jt, 2020: 9). Siiski ei jõua kõik realiseerimiseni, sest pole piisavalt infot, allikaid või muid materjale, lugude teostamine ei ole praktiline või puudub piisav uudisväärtus (Tuazon jt, 2020: 9). Isegi kui idee on piisavalt uudisväärtuslik, hindavad ajakirjanikud eraldi kui palju aega ja vaeva see nõuab (Tuazon jt, 2020). Kinnitamise faas hõlmab ka loo idee ja eesmärgi mõtestamist, sealjuures võetakse arvesse ka ajakirjanduse põhiväärtuseid: tõde, objektiivsus, õiglus ja avalik huvi (Tuazon jt, 2020: 8-10). Liikudes edasi kirjutamise juurde, valmib uudis reeglina ajakirjaniku käe all, kes otsustab, kuidas informatsiooni koguda, valida, analüüsida ja esitada (Ivask, 2018). Sellesse protsessi saavad toimetajad sekkuda oma soovitude või nõudmistega allikate või fookuse suhtes (Ivask, 2018). Paberlehes lõpetavad protsessi toimetajad ja küljendajad, kes töötavad uudise kujundamisega, millele

järgnevalt see prinditakse ning levitatakse, ka veebis võib küljendaja või graafik loo valmimises kaasa lüüa (Ivask, 2018). Saab öelda, et ajakirjanduslikus rutiinis on suur vastutus ajakirjanikul, toimetuse roll on peamiselt suunav või toimetav.

Kuigi Ivaski (2018) mudel on detailsem, on näiteks Bruns (2005) ajakirjaniku loomeprotsessi jaganud kolmeks osaks: sisend, väljund ja reaktsioon. Sisendi etapp kirjeldab ajakirjanike poolt tehtavat uudiste kogumist, väljund tähistab lugude avaldamist ning reaktsioon avalikkuse kommentaare loole (Bruns, 2005). Seevastu Domingo jt (2008) on loonud ajakirjandusliku tööprotsessi kirjeldamiseks viie sammuga mudeli: juurdepääs ja vaatlus, valik ja filtreerimine, toimetamine ja töötlemine, levitamine ning tõlgendamine. Kõigi eelnevalt nimetatud mudelite juures leiab aga ühiseid nimetajaid, näiteks andmete valimine, analüüsimine, töötlemine, toimetamine, esitamine. Ajakirjanduslikku kirjutamist ja artiklite esitamist nähakse ka kui keerulisema protsessi kulminatsiooni (Tandoc ja Duffy, 2020). Pullerits (1997) on kirjeldanud olemusloo valmimist järgmiste etappidena: idee vormimine, loo dimensioonide määratlemine, planeerimine ja teostamine, kuhu alla kuuluvad omakorda otsiv etapp, prioriteetide määramise etapp ja reporteritöö-eelne etapp. Seejärel kirjeldas Pullerits (1997: 93-94) olemusloo organiseerimise protsessi, mille käigus autor loeb kogutud materjali üle ja organiseerib selle. Organiseerimisele järgneb kirjutamine ning protsessi lõpetab toimetamine.

Olemuslugude loomise üks eripära on, et kirjutamine nõuab strateegiat, lisaks küsimusele „Miks?“ tuleb küsida ka: „Miks just see?“ „Miks just nii?“ (Flammia, 2026: 955). Kirjutamisel ei ole ees kindlaid reegleid, on vaid juhised (Adams, 1999; Flammia, 2026). Olemusloo sisu sünnib siis, kui inimesi ja paiku vaadatakse uue nurga alt ning küsitakse seda, mida tavaliselt ei küsita (Flammia, 2026). Christine Flammia (2026) uuris oma artiklis uudishimu kui isikuomadust, motiveerivat faktorit ja oskust olemuslugude kirjutamisel. Üks tema uuringus osalenu, kes nii kirjutab ise kui ka õpetab olemuslugusid kirjutama, selgitas, et tema jaoks on kuus sammast, mis muudavad ajakirjaniku heaks. Uudishimu oli neist esimene. Huvi ennast ümbritseva vastu on oluline, sest olemuslugude teema ei ole alati ilmselge või uudiste edastamise seisukohast hädavajalik. Kui ajakirjanik ei esita sisukamaid küsimusi ega mõtle olukorrale sügavamalt, siis ei leia ka lugu (Flammia, 2026: 952). Olemuslugude kirjutamine võib vajada väga põhjalikku eeltööd ning keeruliste teemade mõistma õppimist, et seejärel õpitu arusaadavalt ja vastuvõetavalt lugejale ümber kirjutada (Adams, 1999). Olemusloo kirjutamine

nõuab seega ajakirjanikult suurt uudishimu, teemasse korralikult süvenemist ja kastist välja mõtlemist, et tuua lugejani lugu, mis on ka huvitav.

1.3 Ajakirjanikke mõjutavad tegurid

Loomeprotsessis on mitmeid kihte ja olukordi, mis väiksemal või suuremal määral võivad mõjutada, kuidas ajakirjanik oma tööd teeb või milliseid valikuid ta loo loomisel langetab. Oma töös võtan mõju avaldavad tegurid kokku kolme suurema alakategooriaga:

- 1) individuaalsed mõjud (nagu isikuomadused, emotsioonid, hirm ja rünnakud, töö ja eraelu hägustumine),
- 2) organisatsiooni ja töökeskkonna mõjud (toimetuse mõju, tootmisrutiinid, töötingimused, näiteks kiire töötempo ja palju tähtaegu, tehnoloogia võimalused ja piirangud),
- 3) ühiskondlikud ja institutsionaalsed mõjud (sotsiaalsed süsteemid, institutsioonid, meediatööstuse toimimise eripärad, näiteks 24/7 ajakirjandus).

Järgnevate alapeatükkide jooksul avan mõju avaldavaid tegureid esitatud järjekorras. Toetusin nimekirja koostamisel mitmetele autoritele: Shoemaker ja Reese (2016), Ivask jt (2021) ning Hanitzsch jt (2010). Shoemakeri ja Reese (2016) „*Hierarchy of Influences*“ mudel jaotab ajakirjanikele rakenduvad mõjud hierarhilises süsteemis viieks tasandiks: sotsiaalsed süsteemid, institutsioonid, organisatsioon, rutiinid, indiviid/ajakirjanik. Ivask jt (2021: 722) on oma töös välja toonud, et ajakirjanikke mõjutavad informatsiooni uudisväärtuslikkus, avalikkuse teadmismajandus, majanduslikud kaalutlused, tootmisrutiinid ning ka organisatsiooni arusaamad, reeglitest ja normidest. Hanitzsch jt (2010: 14) on erinevad mõjud jaganud kuueks kategooriaks: poliitilised, majanduslikud, professionaalsed/ametialased, protseduurilised, organisatsiooni ja võrdlusrühmad (*reference groups*). Uurijate poolt koostatud pikad nimekirjad mõjudest viitavad, et ajakirjaniku töös on palju tegureid, mis lugude kirjutamise juures rolli mängivad. Peatükis ei keskendu ma täpsemalt olemusloole, sest on keeruline tuvastada, millised mõjud mängivad ajakirjanike jaoks rolli konkreetset olemusloole puhul ning millised mitte. Ei saa ka eeldada, et mõni mõju on omane vaid olemusloole või vaid uudisele.

1.3.1 Individuaalsed mõjud

Individuaalsete mõjude all keskendun ajakirjanikule. Selle tasandi analüüs lähtub mõttest, et ka indiviidide isikuomadused, väärtused, rollid, demograafilised näitajad (sugu, vanus, rass ja nii edasi) mõjutavad nende kui ajakirjanike tööd (Shoemaker ja Reese, 2016: 398). Individuaalse tasandi käsitus aitab mõista, milline mõju võib olla ajakirjaniku isiklikul taustal ja omadustel tema loomeprotsessile ja töö käigus tehtud valikutele.

Ajakirjaniku amet on väga emotsionaalne ja stressirohke. Viimase kümnendi uuringutes on korduvalt välja toodud, et ajakirjaniku amet on emotsionaalselt äärmiselt nõudlik (Šimunjak, 2023a). Oma töö tegemiseks peavad ajakirjanikud ise toime tulema paljude mõtete ja tunnetega, mis tööprotsessi jooksul tekivad (Šimunjak, 2023a). *Worlds of Journalism 2025*. aasta raporti valimisse kuulunud Eesti ajakirjanikest 33,7% tõdesid, et on sageli stressis ning 33,4% ütlesid, et on mõnikord stressis (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025). Need numbrid kinnitavad levinud arusaama, et ajakirjaniku töö on kurnav. Šimunjak (2023a: 9–10) on oma raamatus „*Managing emotions in journalism. A Guide to Enhancing Resilience*“ 30 Briti ajakirjanikuga tehtud intervjuudele toetudes avanud seitse igapäevast olukorda või aspekti, mis on ajakirjanike jaoks väga emotsionaalsed:

- 1) lugude leidmine ja idee esitlemine,
- 2) allikatega töötamine ja intervjuerimine,
- 3) tausta uurimine ja kirjutamine,
- 4) otse-eetris esinemine,
- 5) reflekteerimine ja tagasiside,
- 6) sotsiaalmeediaga töötamine,
- 7) protsessi kiirus ja 24/7 ajakirjandus.

Siit selgub, et pea iga aspekt ajakirjaniku tööst võib tekitada tugevaid tundeid, millega toime tulla. Kuigi intervjuudest ilmnes nende olukordadega seoses erinevaid emotsioone nagu elevus, hirm, mure, frustratsioon, rahulolu, siis kõikides nendes olukordades oli läbivalt välja toodud ärevus (Šimunjak, 2023a). Emotsioone ja pinget võib tekitada ka tõsiasi, et ajakirjanikul on oma töös lisaks endale vastutus ka allika ees. Töö allikaga on väga vastutusrikas, sest just ajakirjanik otsustab hiljem, kui täpselt avaldada isikuandmeid ja millal on osalejate eraelu uurimine õigustatud (Tartu Ülikooli

eetikakeskus, i.a.). „Allikate usalduse võitmiseks ja õigustamiseks tuleb ajakirjanikul neid avaldamise võimalike tagajärgede eest kaitsta“ (Tartu Ülikooli eetikakeskus, i.a.). Ka Eesti ajakirjanduseetika koodeksis (Eesti Meediaettevõtete Liit, 1998) on eraldi välja toodud, et allikale peab tutvustama võimalikke tagajärgi, tuleb rangelt kinni pidada antud lubadustest ning vältida lubadusi, mida ei suuda täita.

Kahjuks võivad ajakirjaniku ameti juurde kuuluda ka hirm ja ähvardused. Kuigi *Worlds of Journalism* 2025. aasta aruandest selgus, et Eesti ajakirjanikud ei andnud teada tõsistest probleemidest ohutusega, esines siiski kogemusi alavääristava või vihkava kõne (83,6% on kogenud) ning oma töö avaliku diskrediteerimisega (78,5% on kogenud) (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025:146). Lisaks on osa ajakirjanikke kokku puutunud süsteemse jälgimise (*surveillance*) (31,9%), nende isikuandmete levitamise (22,8%), jälitamise või varjamatu jälgimise (*stalking*) (16,1%) ja nende töö vastu algatatud õiguslike sammudega (15,8%) (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025: 146). See on oluline informatsioon, sest hirm võib panna ajakirjanikke oma tööd kohendama nii, et see ei tekitaks asjaosalistele pahameelt – ennast tsenseerima. Seeläbi on aga võimalus, et olulised detailid jäävad välja ning avalikkusele jääb olukorrast moonutatud mulje.

Lukan ja Čehovin Zajc (2022) avasid ka keerulist suhet ajakirjanike töö ja kodu vahelise tasakaaluga, tõdedes, et ajakirjaniku töö pole sageli lihtsalt amet vaid eluviis. Lisaks missioonitundele, mis sellist nähtust võib põhjustada, saavad ka kriitika ja rünnakud tehtud tööde tõttu tungida töölt koju. Samamoodi nagu võib olla ajakirjanikel keeruline omavahel eristada tööd ja eraelu, võib seda olla ka lugejal, kes ei pruugi eristada ajakirjaniku eriala temast kui inimesest. Šimunjak (2023a: 134–135) kirjeldas oma raamatus ühe toimetaja kogemust, kes kirjeldas, kuidas auditooriumilt saadud tagasiside teda mõjutab. Toimetaja tões, et tal on tunne, et teda nähakse isiksusena, aga mitte inimesena (Šimunjak, 2023a: 135). Kriitika ja rünnakud, mis liiguvad töölt eraellu võivad ajakirjanikul tekitada stressi ja ohutunnet (Ivask ja Lon, 2023). Pinge ja hirm mõjutavad ajakirjaniku tööd, tekitades potentsiaalselt enesetsensuuri, et vältida rünnakuid ja stressi.

1.3.2 Organisatsiooni ja töökeskkonna mõjud

Ajakirjaniku tööle rakendub palju igapäevaseid mõjusid, mis on otsesemad kui näiteks ühiskondlikud ja institutsionaalsed faktorid, millele igapäevaselt lugusid kirjutades ilmselt ei mõelda. Nende mõjude alla kategoriseerin organisatsiooni ja töökeskkonna mõjud: toimetuse mõju, tootmisrutiinid, sealhulgas ka koostöö fotograafi ja ajakirjaniku vahel, töötingimused, tehnoloogia võimalused ja piirangud. Organisatsiooni tasandil keskenduvad Shoemaker ja Reese (2016) täpsemalt sellele, kuidas meediaorganisatsioon töötab. Fookuses on see, kuidas mõjutab organisatsioonis toimuv ajakirjanike tööd ja ilmuvaid lugusid (Shoemaker ja Reese, 2016). Rutiinide tasandil käsitlevad nad käitumismustreid, mis moodustavad meediatöö struktuuri (Shoemaker ja Reese, 2016: 399). Kui organisatsiooni tasandil oli fookus pigem meediamaja üldisel juhtimisel, siis rutiinide osas on luubi all sotsiaalsed praktikad, kirjutamata reeglid ja rituaalid, mis kujundavad, kuidas ajakirjandust tehakse (Shoemaker ja Reese, 2016).

Visuaalide roll ajakirjanduses on paradoksaalne: fotod ja videod on pidevalt paber- ja veebilehtede esikülgedele ning sotsiaalmeediapostituste keskmes, kuid nende loojaid on ajakirjanduse hierarhias pikka aega peetud kõrvalisteks ning „sõnainimestele“ alluvateks (Bock jt, 2017; Krantz ja Thomas, 2026). Toimetuste praktikas on kalduvus eelistada artikli kirjalikku sisu, jättes tähelepanuta, kuidas pilt oma sõnumit edastab (Nilsson, 2017). Krantzi ja Thomase (2026) avaldatud uuringus selgus, et ajakirjanduses töötavad fotograafid tundsid, et ajakirjanikke pole õpetatud neile mõtlema. Samuti toodi välja, et fotograafidest mõeldakse kui lihtsalt ajakirjanike kirjutatud lugude toetajatest (Krantz ja Thomas, 2026). Seega, kuigi visuaalidel on tänapäeva ajakirjanduses väga tähtis roll, ei ole nendele loo valmimise käigus pööratud tähelepanu sageli proportsioonis sellega, kui olulised on fotod ja videod lugejakogemuse kujundamisel.

Ajakirjanikud mõjutavad ka fotograafide tööd (Nilsson, 2017). Portugalis tehtud uuring näitas, et 79,3% ajakirjanikest ja 73,9% fotograafidest tundsid, et nende tööalane rahulolu on seotud kolleegide panusega (Canavilhas ja Di Fátima, 2024). See näitab, et mõlemad ametid sõltuvad teineteisest. Näiteks intervjuu visuaalselt huvitavaks muutmise võib osutada keeruliseks, mis võib viia sobivate piltide nappuseni (Nilsson, 2017). Ka juhul kui ajakirjanik teeb intervjuu telefonitsi, on siiski loo juurde vaja pilti, mistõttu kasutatakse aina enam fotosid arhiivist või pildipankadest (Nilsson, 2017). Ajakirjanduse kiirus ja soov tempoga kaasas käia võib ka fotograafidele tekitada survet saada pilte,

mis pole tingimata parimad (Klein-Avraham ja Reich, 2016). Ajakirjanikele on sageli peamine, et pildid oleks olemas, mitte see, millised pildid on (Klein-Avraham ja Reich, 2016). Seetõttu võib lugude visuaalne potentsiaal jääda kasutamata.

Schudson (2019) toob toetudes Randall Sumpteri (2000) kirjutatule välja toimetaja mõju ajakirjaniku tööle. Näiteks kirjeldab ta, kuidas ajalehtede aina vähenev lugejaskond tekitab toimetajatele survet avaldada lugusid, mis lugejatele meeldiks (Schudson, 2019). Breed (1955) on käsitlenud olukorda, kus ajakirjanikud võivad ennast tsenseerida, et toimetajale meele järgi olla. Selles olukorras võib toimetajate soov lugejatele meeldida omakorda kanduda edasi ajakirjanikele, kes tunnevad survet oma toimetaja tahte järgi käituda (Breed, 1955; Schudson, 2019). Ka Kõuts-Klemm ja Auväärt (2025) täheldasid oma uuringus, et Eesti ajakirjanike hinnangul on kõige rohkem toimetuslikku mõju (*editorial influence*) nende tööga seoses organisatsioonisisestel inimestel nagu näiteks toimetuse juhtidel ja kolleegidel. Välistel rühmadel nagu näiteks poliitikutel, ärimeestel, politseil ja oma lähedastel tunti, et nii palju mõjukust ei ole (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025). Seega on ka toimetajatel ajakirjanike töös oluline roll, kuna nende tegevus mõjutab, milliseid lugusid ja kuidas avaldatakse.

Mitmed kitsamad, organisatsiooni- või loospetsiifilised olukorrad panevad ajakirjanikke oma töös tegema kindlaid valikuid. Näiteks Mart Zirnaski bakalaureusetöös (2008) tõdes ajakirjanik, et lehe formaat on loo kirjutamise juures üpris oluline ja seab piirid ette.

„Nii ajaliselt kui ka inimlikus mõttes sinu jõuvarude osas. Päevaleheski on olnud palju ideid, mida tahaks teha, aga lihtsalt ei jõua, sest peale olemuslugude on muid kohustusi ka. Midagi pole teha, ööpäevas on 24 tundi. Ja teine piir on muidugi tähemärgid, mis sulle ette antakse.“

(Aime Jõgi, Mart Zirnaski bakalaureusetöös, 2008)

Sellises olukorras on ajakirjanik sunnitud tegema valikuid, näiteks tuleb mõni lugu jätta tegemata, teha see pealiskaudsemalt või lõigata välja olulisi detaile tähemärkide piirangu tõttu. Nii võib ka loo olemus muutuda algsest soovist või ettekujutusest.

Interneti tulekuga on uudiste tootmise ja levitamise viisid muutunud (Riaz ja Hameed, 2023). Trükiajakirjanduse osakaal aina väheneb ning veeb muutub aina olulisemaks. Suur osa ajakirjanikke keskendub just veebi lugude kirjutamisele. Üks kõige enam ajakirjanikku mõjutavaid

veebiajakirjanduse eripärasid on kiire tempo (Himma-Kadakas, 2018; Ivask jt, 2021; Riaz ja Hameed, 2023). Himma-Kadakas (2018) selgitas oma doktoritöös, et just aeg mõjutab ajakirjanike oskuste sooritust kõige rohkem. Sama järelduseni jõudsid ka Ivask jt (2021), kes oma artiklis tõdesid, et tundlike teemade kajastamisel tunnevad ajakirjanikud end tähtaegadest survestatuna. Kui trükiajakirjanduses on reeglina tähtaeg vaid kord päevas, siis veebipõhises ajakirjanduses on tähtaeg „nüüd“ (Pavlik, 2001). Põhimõtte, et veebi peab uudis jõudma võimalikult kiiresti, lisab survet ajakirjanikele. Pinge, mille tähtajad tekitavad, mõjutab omakorda artiklite põhjalikkust, täpsust ja kvaliteeti (Riaz ja Hameed, 2023: 85). Kiire tempo juures võib ajakirjanikel olla raske põhjalikult fakte kontrollida ja vajalikku konteksti luua (Riaz ja Hameed, 2023: 85). Rutakalt tehtud töö võib viia vigade, ebatäpse info või pealiskaudse kajastuseni, mis mõjutab ajakirjanduse usaldusväärsust (Riaz ja Hameed, 2023: 85). Seega on veebiajakirjanduse tekitatud ajaline surve pannud ajakirjanikud olukorda, kus kiirus ja kvaliteet on pidevas konfliktis.

Šimunjak (2023b) on välja toonud, et digitaalsete lahenduste abil on informatsiooni analüüsimine ja kogumine palju tõhusam ning see muudab tööprotsesse kiiremaks. Kuna aga informatsiooni saab veebis jagada ja tarbida ööpäevaringselt, siis võib see tekitada infoüleküllust. Seetõttu võib ka ajakirjanikele rakendada eeldus olla osa 24/7 toimivast infovoost, mis on kurnav ja stressirohke (Šimunjak, 2023b: 330-331). Veebis eeldatakse, et kohe kui sündmus toimub, kaasneb ka kajastus, mistõttu peavad ajakirjanikud pidevalt valvel ja valmis olema, et vajadusel midagi kajastada.

1.3.3 Ühiskondlikud ja institutsionaalsed mõjud

Olemuslugusid kirjutades mõjutab ajakirjanikku näiteks ka üldisem meediatööstuse toimimine, sealhulgas ajaline surve, konkurents ja auditooriumi ootused – seega, on oluline ka minu töös avada võimalikke institutsionaalseid ja ühiskondlikke mõjureid. Sotsiaalsete süsteemide all pidasid Shoemaker ja Reese (2016: 403) silmas makrotasandi vaadet sellele, kuidas ühiskond ja võim on seotud meediaga. Sotsiaalsete süsteemide tase käsitleb kõige laiemat pilti, hõlmates ideoloogiaid ja ühiskonna, sealhulgas erinevate klasside ja võimu omavate organisatsioonide, mõju ajakirjandusele (Shoemaker ja Reese, 2016). See tähendab teisisõnu, et meedia sisu kujundab üldine sotsiaalne süsteem kohas, kus meediat luuakse. Näiteks võib see avalduda tõsiasjas, et isegi pärast majanduskrahi ei sea lääne meedias toimuvad arutelud tõsiselt kahtluse alla kapitalistliku

majandussüsteemi väärtust (Collins jt, 2023). Collins jt (2023) analüüsisid oma uuringus andmeid 52-st riigist, sealhulgas ka Eestist ning nende tulemused kinnitasid Shoemakeri ja Reese teooriaid. Nad tõdesid, et sotsiaalsed süsteemid on tõesti mõjukad, samuti innustasid nad ajakirjanikke hetkeks peatuma ja mõtlema, miks tehakse asju nii nagu neid tehakse (Collins jt, 2023). Seega on oluline teadvustada, et ajakirjanike tööpraktikad ja meedias ilmuv on mõjutatud ümbritsevatest väärtustest ja normidest.

Institutsioonide all mõtlesid Shoemaker ja Reese (2016) seda, mis jääb organisatsiooni ja kogu ühiskonna vahele. Institutsioonid võivad hõlmata näiteks publikut, võimsaid allikaid, suhtekorraldust või tehnoloogilisi jõudusid (Shoemaker ja Reese, 2016: 402). Institutsioonide tasandil on ka ajalooline dimensioon, mis selgitab kuidas erinevad praktikad ning normid on välja kujunenud (Shoemaker ja Reese, 2016: 402). See aitab mõista, miks ajakirjandus töötab just nii ja selgitab, miks ajakirjanike tööprotsessid on kujunenud täpselt selliseks.

Üldisel meediatööstuse toimimisel on ajakirjanike tööle oluline mõju (Šimunjak, 2023a: 5). Šimunjak (2023a: 181) on tõdenud, et kuigi tähtajad ja nendega kaasnevad pinged on alati olnud ajakirjanduse osa, tundub, et tänapäeval on tähtaegu rohkem kui varem ning on tekkinud vajadus lugusid veelgi kiiremini valmis saada. Sellele nähtusele on oma panuse andnud tehnoloogiline areng, mis on endaga kaasa toonud reaajas sündmuste jagamise, sealhulgas otseblogid, teavitused ja sotsiaalmeedia (Rom ja Reich, 2020; Šimunjak 2023a: 181). Lugusid peab ilmuma võimalikult palju ja reaajas, et inimesteni jõuaks värskeim info. See võib töötajate jaoks tähendada näiteks ebaregulaarseid, sageli ka väga pikki töötunde, pidevat vajadust olla kättesaadav, sotsiaalmeedia kuritarvitamist ning sisu tootmist mitmetele erinevatele platvormidele (Šimunjak, 2023a: 5) Neid töötingimusi võib käsitleda kui igapäevaseid stressoreid, mis võivad viia aja jooksul läbipõlemise ja kroonilise stressini (Šimunjak, 2023a: 5). Sellised töötingimused võivad raskendada ajakirjanike loomeprotsesse, eriti kui on vaja kirjutada olemuslugu, millel pole ees taolist mudelit nagu uudise pööratud püramiidi struktuur.

Marju Himma-Kadaka (2018) doktoritöös tehtud uuringust selgus, et kuigi nii toimetuse juhid kui ka reporterid eeldavad, et veebis töötavad ajakirjanikud peavad olema paljuoskuslikud, rakendatakse neid oskusi igapäevaselt pigem vähe. Selle peamine põhjus on toimetuses väljakujunenud tööpraktika, mis soosib pidevat „ühikute“ avaldamist (Himma-Kadakas, 2018: 77). Teisisõnu oodatakse veebiajakirjanikelt võimalikult rohkete lugude avaldamist, mistõttu jääb vähem võimalusi toimetatud,

sisuka ja mitmekülgse veebispetsiifilise sisu loomiseks (Himma-Kadakas, 2018: 77). Kiire tempo võib ajakirjanikud viia olukorda, kus lihtsam on kirjutada teemadest, millest ise ehk niivõrd ei huvitu või mis vaadetega kokku ei käi. Fookuses on pigem võimalikult paljude artiklite avaldamine kui iga üksiku artikli sisu perfektsuseni viimistlemine.

1.4 Uurimisküsimused

Minu bakalaureusetöö eesmärk on saada ülevaade, kuidas Õhtulehe ajakirjanikud ja fotograafid olemuslugusid loovad ning milliseid valikuid ja kuidas nad loomise erinevates etappides teevad. Oma töö eesmärkidest lähtuvalt koostas in uurimisküsimused, mis aitaksid mul Õhtulehe ajakirjanike ja fotograafide tööd olemuslugude loomisel paremini mõista. Oma bakalaureusetöös soovin saada vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas kirjeldavad Õhtulehe ajakirjanikud ja fotograafid olemusloo loomeprotsessi?
  - 1.1. Milline on ajakirjanike ja fotograafide koostöö erinevates etappides?
2. Mille põhjal ajakirjanikud ja fotograafid olemusloo loomeprotsessis otsuseid langetavad?

2. VALIM JA UURIMISMEETOD

Peatükis annan ülevaate töö empiirilises osas kasutatavast valimist ja meetoditest. Põhjendan, miks valisin kvalitatiivse lähenemise. Selgitan täpsemalt valimi moodustamise strateegiat, andmekogumise- ja andmeanalüüsimetodit. Toon välja ka meetodikriitika.

2.1 Andmekogumismeetod

Minu töö eesmärkide saavutamiseks valisin kvalitatiivse uurimismeetodi. Uuringu käigus viisin läbi üheksa poolstruktureeritud intervjuud ajavahemikus 13. veebruar kuni 17. märts 2026, välja arvatud seminaritööks tehtud pilootintervjuu, mis toimus 21. novembril 2025. Intervjueerisin Õhtulehe peatoimetajat, kuut ajakirjanikku ja kaht fotograafi (vt täpsemalt Tabel 1. lk 21).

Valisin kvalitatiivse uurimismeetodi, sest see võimaldab „võtta arvesse ridade vahele peidetut ehk kodeerida teksti autori vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning mitmeste konnotatsioonide erinevaid tõlgendamisvõimalusi“ (Kalmus jt, 2015: i.e). Kuna uurin loomeprotsesse, siis on oluline, et saaksin teksti süveneda ja intervjueeritava öeldut analüüsida, et märgata jutust välja tulnud detaile, mida ehk kuulmispõhiselt tähele ei pannud. Mõjud võivad olla ka sellised, mida intervjueeritav ise ei taju, ent teksti hiljem süüvides võib märgata, et ta on endalegi märkamata selgitanud tegurit, mille tõttu ta oma otsuse langetas.

Intervjuude kestus oli sõltuvalt intervjueeritavast 22 minutit kuni üks tund ja 25 minutit. Kõige lühema intervjuu viisin läbi Õhtulehe peatoimetajaga. Intervjuu oli teistest märkimisväärselt lühem, sest kahjuks polnud võimalik meil pikemalt vestelda. Kohandasin lühemale intervjuule vastavalt ka intervjuukava (vt Lisa 3, lk 68), et jõuaks kõik olulisemad teemad siiski läbi arutada. Minu uurimisküsimused keskenduvad eelkõige protsessidele, hoiakutele ja tajudele, mitte mõõdetavatele suurustele. Seepärast oli kõige sobivam kasutada meetodeid, mis võimaldasid avatud ja paindlikku andmekogumist, mistõttu valisin poolstruktureeritud intervjuu. Poolstruktureeritud intervjuus kasutatakse küll varem koostatud kava, ent intervjuu käigus võib muuta küsimuste järjekorda ja küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik jt, 2025). Intervjuude käigus sain ka kinnitust, et sellise meetodi valimine oli sobivaim, sest lähtuvalt minu intervjueeritavate vastustest pidin kuulamispõhiselt küsima

lisaküsimusi ning mõnikord ka küsimuste järjekorda muutma, et vestlus oleks loogiline ja toetaks intervjueritava vastamisprotsessi.

Esimese intervjuukava (vt Lisa 1, lk 63) koostamisel lähtusin oma uurimisküsimustest ning koostasin teemaplokid: sissejuhatus, tööprotsess, kuhu alla kuulusid eraldi ettevalmistus, intervjuud ja töö allikatega, kirjutamine, loo viimistlemine ning lõpetuseks intervjueritava enda tajud, eetilised kaalutluskohad ning mõjud. Intervjuu käigus uurisin intervjueritava isiklikke kogemusi ja arusaamu olemusloo kirjutamisest. Intervjuerimisel rakendasin strateegiat, kus ma küsisin avatud küsimusi, millele järgnesid vajadusel täpsustavad küsimused. Hiljem tegin ka eraldi intervjuukava foto- ja videograafidele (vt Lisa 2, lk 66) ning Õhtulehe peatoimetajale (vt Lisa 3, lk 68), sest neid intervjuerides ei oleks kõik ajakirjanikele mõeldud küsimused asjakohased. Nende intervjuukavade koostamisel lähtusin ajakirjanikele tehtud kavast, muudatustena peamiselt kas sõnastasin küsimusi ümber või kustutasin neid.

2.2 Valim

Oma töö jaoks moodustasin mittetõenäosusliku sihipärase valimi. Valimi moodustamisel valisin uuringus osalejad ise, lähtudes uuringu eesmärgist ning oma teadmistest (Beilmann ja Rämmer, 2025). Intervjueritavate leidmiseks vaatasin Õhtulehe kodulehelt erinevate ajakirjanike profiile ning nende kirjutatud lugusid. Valisin ajakirjanikud, kes olid kirjutanud mitmeid olemuslugusid ning seda ka viimase aasta jooksul vähemalt korra teinud, et kindlustada, et nad suudavad oma protsessi meenutada. Lisaks proovisin valimisse kaasata nii värskemaid kui ka kogenumaid ajakirjanikke, et saada erinevaid vaatenurki. Fotograafid valisin samuti Õhtulehe kodulehelt, vaadates, milliste lugude juurde nad pilte teinud olid. Lisaks võtsin arvesse ka Õhtulehe kodulehel kirjutatud ajakirjanike kirjeldusi, näiteks kui ühe ajakirjaniku kirjelduses oli, et ta on võitnud parima olemusloo auhinna, eelistasin teda. Kuna oma bakalaureusetöös uurin ajakirjanike loomeprotsesse olemusloo kirjutamisel Õhtulehe näitel on oluline, et intervjueritavateks oleks just Õhtulehes töötavad ajakirjanikud, kes on kirjutanud ka olemuslugusid või fotograafid, kes on olemuslugude juurde pilte teinud. Need kriteeriumid kindlustavad, et intervjueritavad on pädevad teemal sõna võtma ning oskavad anda ka kõige asjakohasemat infot. Intervjuerides kedagi, kes näiteks kunagi on Õhtulehes töötanud, ent seda enam ei tee, võin riskida sellega, et sealne töökeskkond või muud ajakirjanikku mõjutavad faktorid on

vahepeal muutunud. Oma bakalaureusetöös kasutan ka seminaritöö jaoks tehtud pilootintervjuud. Kuigi seminaritöö kaitsmisele järgnevalt kohandasin intervjuukava vastavalt saadud tagasisidele, polnud muudatused nii suured, et see oleks vähendanud pilootintervjuu asjakohasust.

Tabel 1. Valim.

Intervjueeritava nimi	Amet	Tööstaaž (aastat)	Toimetus ja/või koht, kus tööd tehakse
Martin Šmutov	Õhtulehe peatoimetaja	Peatoimetaja 2016. aastast, ajakirjanik üle 20 aasta	Tallinn
Eliise Maria Tammaru	Ajakirjanik	1	Noortetoimetus, Tallinn
Risto Berendson	Ajakirjanik	30	Uudistetoimetus (uuriv), Tallinn
Ajakirjanik 2		25<	Kodukontor
Rasmus Voolaid	Ajakirjanik	12	Sporditoimetus, Tallinn
Katrin Helend-Aaviku	Ajakirjanik	16	Paberlehe ja laupäevalehe toimetus, kodukontor
Rainer Kerge	Ajakirjanik	30	Paberlehe ja laupäevalehe toimetus, Tartu
Martin Ahven	Fotograaf	8	Video- ja fototoimetus, Tallinn
Stanislav Moškov	Fotograaf	22	Video- ja fototoimetus, Tallinn

2.3 Andmeanalüüsi meetodid

Oma bakalaureusetöös kasutasin meetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi. Selle tarbeks transkribeerisin intervjuud programmi Tekstiks.ee abil. Saadud andmeid analüüsisin kombineerides deduktiivset ja induktiivset meetodit. Andmeanalüüsi deduktiivses osas lõin toetudes teoreetilisele ja empiirilisele taustale failis erinevad vahelehed loo loomise etappide kaupa (ettevalmistus, intervjuerimine/materjali kogumine, kirjutamine, vormistamine), seejärel hakkasin tehtud intervjuud kodeerima. Vahelehtede täitmisel lähtusin peamiselt oma intervjuukavast. Kuna intervjueritavad kirjeldasid sageli üpris spetsiifilisi olukordi, mis vastasid vaid ühele kindlat etappi kirjeldavale küsimusele, siis kodeerisin ka nii-öelda küsimus-vastus vormis. Alustuseks tõin välja konkreetse intervjuuküsimuse (näiteks „Kuidas sünnivad ideed olemusloo kirjutamiseks?“) ning seejärel liigitasin sinna alla intervjuust leitud vastused. Kodeerides otsisin vastuseid kogu intervjuust, sest mitmel korral rääkisid intervjueritavad hiljem konteksti juurde või tulid ise mõne küsimuse juurde tagasi, et midagi lisada. Induktiivses osas grupeerisin tsitaadid koodideks ilmnenuid muustrite, temade või hinnangute alusel (vt Tabel 2.). Näiteks kui olin kodeerinud ära üksikud vastused küsimusele „Kuidas end tööks allikaga ette valmistad?“, sain vastused omakorda grupeerida täpsemateks koodideks „Valmistan end vaimselt ette“ ja „Uurin allika tausta ning kogun võimalikult palju infot“. Kui peale esialgset koodide loomist joonistus välja veel mõni muster, koondasin sarnase sisuga koodid kokku ja täpsustasin vastavalt koodi nimetust. Kodeerimiseks lugesin transkriptsiooni mitu korda süvendatult läbi, märkisin ära olulised tsitaadid ning liigitasin need vastava koodi alla. Selline lähenemine võimaldas mul märgata erinevaid aspekte, mida intervjueritav oma jutus välja tõi. Loodud kategooriad aitasid mul mõista, millised hoiakud intervjueritavate vastustest sagedamini välja tulid. Kodeerimiseks kasutasin Google Sheetsi.

Tabel 2. Kodeerimisnäidis (autori koostatud)

Töötapp	Kategooria	Kood	Tsitaat
Kirjutamine, Ettevalmistus, Intervjuerimine	Aeg, ajakulu	Idee mõtlemine pole probleem, allikaga suhtlemine kiire	Kui on olemuslugu, siis see idee välja mõtlemine liiga suur probleem nagu noh, ei ole, sest see idee tavaliselt, nagu ma ütlesin, tuleb kuidagi inimesega suheldes, siis ma teen selle ära. Allikaga suhtlemine... aega kokku leppida intervjuudeks,

/materjali kogumine		(kui välja arvata allikaga intervjuu kokku leppimine), kirjutamine on kõige mahukam -> täpsustunud kood: kirjutamine on ajamahukas	asjadeks ei ole kõige keerulisem. Siis tehakse kohe intervjuu ka suht ruttu ju tavaliselt. Võib-olla jah, see kokkukirjutamise osa siis, et ma pean olema nagu natuke sellises õiges kohas omadega. Et võib-olla niisugune nagu motivatsiooni leidmine, et nüüd ma hakkan seda realselt kirjutama, ehkki tegelikult mulle meeldib olemuslugusid kirjutada, ma võin selle realselt ära teha mingisugune, ma ei tea, kolme tunniga. /.../Kui vaadata nagu ajaliselt, siis vahepeal tõesti on nagu see, et allikaga intervjuu tegemiseks võib kuluda, ma ei tea, mingi, ma ei tea, kolm päeva, sellepärast et üks päev sa lõpuks lepid kokku, siis ta saab kahe päeva pärast ja siis alles saab teha intervjuud. Ja samal ajal ma kirjutan loo hoopis kahe päevaga näiteks valmis, aga nagu ise ma tunnen, et kõige rohkem vaeva ja kõige rohkem ma panustan ikkagi selles kirjutamisfaasis. Et ma ütleks, et see on kõige niisugusem nagu mahukam osa sellest.
		Kirjutamine ja mõtlemine, settimine -> täpsustunud kood: kirjutamine ja mõtlemine/settimine on ajamahukad	Mina jaoks on kaks etappi, mis võtavad kõige rohkem aega: lindilt maha kirjutamine ja mõtlemine, mis mulle tundub, et paljudel ei ole. Mõni kirjutab nii kiiresti, ta käis alles eile kohtumas, juba on homses lehes. Ma imestan, kuidas ta suudab, mina ei suuda, noh, mul on jälle vaja see, et mul settiks, mul peab settima. Kui ma kirjutan loo ära, mul hakkab süda puperdama ja ütlema ei saa. /.../ Ma vähemalt kaks-kolm korda loen läbi alati, parandan mingid väiksed vead veel ära ja parandan mingit sõnumit täpsemaks, võib-olla natukene sealt midagi ja et, et kui, kui on juhtunud, et on vaja kiiremini välja saata, siis mul, siis ma ei tunne ennast hästi kunagi. /.../Kui on intervjuu vormis, siis läheb kiiremini, siis ma arvan, et ma saan kolme päevaga hästi hakkama.
		Oleneb, kirjutamine võtab kõige rohkem aega -> täpsustunud kood: kirjutamine on ajamahukas	No see võib olla niimoodi, et ma. Leian mingi mõtte, helistan ja inimene ütleb, et ja et ma olen homme vaba. Et siis on nagu kiiresti ja mõnikord ka see lihtsalt kokkuleppimine võtab aega ja erasikute puhul see võtab mõnikord aega ka niimoodi, et ma lepin kokku, siis ta kirjutab, et ta täna ei saa. Noh, et see võib olla erinev. Sõit on ju kasvõi 50 või 120 kilomeetrit. Sõit võtab selle aja, mis ta võtab. Ja rääkimine on tavaliselt, noh, ütleme niimoodi, poolteist tundi on ideaalne välktöö, kus sa siis avad inimese, saad kõik tema draamad teada ja teed veel imelised pildid ka /.../. Ja siis kirjutamine, minul võtab nagu kõige rohkem aega.
	Aeg, ajakulu	Oleneb, materjali kogumine võib võtta tohutult aega -> täpsustunud kood: materjali kogumine on ajamahukas	Ma toon sellesama /.../ näite, et ma umbes 10 aastat kogusin materjali või noh, siis ma sain selle kätte, siis ma vaatasin selle materjali läbi, leidsin, et see on geniaalne. Siis ma käisin umbes kaks kuud ringi ja mõtlesin, et ma ei oska seda kirjutada. Ma ei oska seda kirjutada /.../ Miks ma, miks ma üldse ajakirjanikuks hakkasin? /.../ Ja, ja siis ma lõpuks kirjutan selle kokku päevaga. Okei. Aga sellele päevale, sellele maha istumisele võib eelneeda ikka päris mitu kuud. Noh,

			<p>mitte et ma nüüd iga päev nagu kõnniks ja pabistaks, aga see kuskil mõttes tiksuh, eks ole. Et väga sageli, kuidas ma alustan. Ja siis, kui see algus on kätte, kui esimesed 1000 täppi on, on valmis, siis on sul hetkeks tunne, et lugu on valmis ja sa oled nii õnnelik, et sa oled alustanud. Asi on pihta hakanud ja siis sa hetkeks unustad ära, et noh, see ülejäänud 12000 tuleb ka veel ära kirjutada ükshaaval. Või noh, kokku tõsta.</p>
			<p>Täiesti seinast seina näiteid on. /.../ Kuskil juunikuus ma nagu sain teada asjast, augustis nagu kirjutasin talle, mingi september, oktoober, me leppisime kokku, et me teeme sellest loo. Ja siis detsembri lõpus me nagu tegimegi ja siis jaanuari alguses see ilmus. Et noh, et on ka selliseid pooleaastaseid löike, mingid asjad on küll siukesed, kus planeerid nagu selgelt ette, et. Et noh, kui sa enam-vähem tead ka, et on nagu lihtne asi, et lihtsalt on vaja kokku leppida, et saame kokku, siis teeme mingi nädalaga ära või võib juhtuda ka selliseid asju, et nagu ma saan täna teada, et homme on vaja teha ja siis teeme jälle ühe päevaga ära. Nagu neid näiteid on hästi palju.</p>
		<p>Allikatega võib terve päev suhelda, kirjutab kiirelt -> täpsustunud kood: materjali kogumine on ajamahukas</p>	<p>Mul endal on sellesmõttes lihtne, et nagu põhimõtteliselt, ma võin terve päeva allikatega suhelda ja /.../ kui mul on nagu kõik asjad koos, siis ma kirjutan selle loo hästi kiiresti ära. Ma arvan, et ma suudan mingi 10000 tähemärgise loo kirjutada kindlasti ära kahe tunniga.</p>

Tabelist on näha, sarnase sisuga koodide üheks kokku koondamist. Algselt kasutasin kolme eri koodi, mis olid küll erineva sõnastusega, ent samasisulised: kirjutamine on ajamahukaim. Seejärel täpsustasin need üheks koodiks. Lisaks sain etapi lahtrisse lisada mitu erinevat etappi, sest koodid sobivad kõigiga kokku.

2.4 Meetodikriitika

Kuigi valitud meetod on minu hinnangul mu uurimuse jaoks sobivaim, esineb ka selles aspekte, mille suhtes kriitiline olla. Oma üheksast läbi viidud intervjuust tegin neli videokõne vahendusel ning viis näost-näku. Videokõne lahenduse kasutamine tulenes sellest, et polnud võimalik leida sobivat ühist aega päriselt kohtumiseks, ent samas võimaldavad videointervjuud ligilähedast sarnasust näost-näku intervjuudega, kuna intervjuueeritaval ja uurijal on võimalus näha teineteise kehakeelt ja näoilmeid

(Sullivan, 2012; De Villiers jt, 2021). Videokõned tegin pilootintervjuu puhul platvormil Google Meets ning edaspidi Microsoft Teams keskkonna vahendusel. On oluline, et nii intervjueritav kui ka intervjuerija oleksid videokõne keskkonnaga tuttavad (De Villiers jt, 2021). Keskkonnad valisin vastavalt sellele. Kuna pilootintervjuu puhul oli tegemist inimesega, keda varasemalt tunnen, siis teadsin, et see on meie mõlema jaoks mugavam. Teiste intervjuude puhul valisin Microsoft Teamsi, sest teadsin, et Õhtulehe töötajad kasutavad igapäevaselt töö jaoks Outlooki keskkonda, millel on seos Microsoft Teamsiga. Nii oli mul võimalik Outlook keskkonnas saata intervjueritavatele kutse. Tänu sellele ei pidanud ma neilt küsima eraldi uut meiliaadressi, mis oleks olnud vajalik näiteks Google Meetsi jaoks. Samuti ei pidanud muretsema ajalise piirangu pärast, mis mõnedel platvormidel on. Veebis tehtud intervjuudest 3 olid videopildiga, ühe puhul ei saanud osaleja oma kaamerat kasutada, seega suhtlesime nii, et mina olin kaameraga ning tema heliga. Sellises olukorras võis juhtuda, et intervjueritava tähelepanu oli jagatud veebis aset leidvate paralleeltegevuste vahel (Murumaa-Mengel, 2020). Selles ma aga kindel olla ei saa ning ka intervjueritavaga suhtlemisel ta seda välja ei toonud. Kuna videokõnes intervjuerimisega kaasneb mitmeid kaalutluskohti, mida silmast-silma vesteldes ei teki, pidin keskenduma ka muudele olulistele faktoritele intervjuerimisel. Näiteks andsin oma intervjueritavale teada, et salvestan meie vestlust, sest veebis intervjuerides võib see jääda uuritavale märkamatuks (Murumaa-Mengel, 2020). Ka nõusoleku saamine oli veebis keerulisem kui näost-näku. Kohapeal tehtud intervjuudel printisin eelnevalt nõusolekuvormid (vt Lisa 4, lk 70 Lisa 5, lk 72 ja Lisa 6, lk 74) välja ning intervjueritavad said infoga uuesti tutvuda ja oma allkirjad füüsiliselt panna. Veebis palusin mulle saata digiallkirjastatud nõusoleku. Kahel korral unustasid intervjueritavad eelnevalt seda teha, seega võis algne ehmatus ning lisanduv ajakulu allkirjastamisele ja saatmisele mõjutada intervjuude edasist käiku.

Samuti on veebiintervjuudel oht tehnilisteks probleemideks, mida näost-näku tulles ei esineks (Murumaa-Mengel, 2020). Ühe intervjuu puhul neid ka tekkis, oli probleeme arvuti akuga ja kõrvaklappide ühendamise. Need intsidendid mõjutasid kindlasti minu intervjuu käiku, sest peale nendega tegelemist oli vaja intervjueritavale uuesti meelde tuletada, kuhu ta oma jutuga algselt jäi. Küll aga ei saa ma kindlalt öelda, kas midagi päriselt ka seepärast jagamata jäi. Selliseid olukordi oleksin ma saanud ennetada eelnevalt intervjueritavalt küsides, kas arvuti aku on laetud ning kas *bluetooth* on välja lülitatud. Kahjuks ma selle peale eelnevalt ei tulnud. Intervjuuks valmistudes kontrollisin vaid enda tehnikat.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi peamiseks puuduseks peetakse valikulise tõendusmaterjali otsimist uurija poolt (Kalmus jt, 2015). See tähendab, et intervjuerija öeldust võib uurija välja noppida vaid selle, mis on vajalik, et oma hüpoteesi või kallutatud hoiakut toetada, seda sageli ise mõistmata. Samuti mõjutavad intervjuerija kuulamis-, jälgimis- ja tõlgendamisoskused uurimisprotsessi ja -tulemusi (Lepik jt, 2025). Kuigi andsin endast parima ning teadvustasin, et sellised ohukohad minu valitud meetodis on, siis kahjuks selle vältimises kunagi täielikult kindel olla ei saa. Näiteks kui kodeerisin ajakirjanike definitsioone olemusloost, vastas üks ajakirjanik: „Et sellesmõttes olemuslugu on üldse kõige laiem meediakategooria, sa võid sinna kõiki asju panna.“ Oma koode täpsustades polnud ma kindel, kas liigitada seda selle alla, et ajakirjanik polnud definitsioonis kindel või mitte. Selliseid olukordi oli veel, kus ühte tsitaati võis tõlgendada mitmeti. Sellises olukorras toetusin kas ülejäänud kontekstile.

Oma bakalaureusetöös intervjuerisin rohkem ajakirjanikke kui fotograafe, vastavalt oli neid kuus ja kaks. Kuna soovisin saada ülevaadet kogu loomeprotsessist, siis oli oluline ka fotograafide perspektiiv, ent kuna nende kokkupuude olemuslooga selle valmimisprotsessis on ajakirjanikest niivõrd palju väiksem ning ka intervjueritute jutt langes suuresti kokku, otsustasin piirduda kahe fotograafiga. Intervjueritavate proportsioon tuleneb sellest, et ajakirjanikke intervjuerides sai aina selgemaks, et olemuslugude loomise protsessi igas etapis on domineeriv roll ajakirjanikul ning fotograafi roll on koondunud peamiselt ühte etappi.

Kuna intervjuerisin vaid Õhtulehe ajakirjanikke ja fotograafe, ei saanud ma neile lubada täielikku anonüümsust, vaid konfidentsiaalsust. Seda seetõttu, et olemuslugusid kirjutavate Õhtulehe ajakirjanike ning fotograafide hulk on piisavalt väike, et ühel või teisel moel võib aru saada, kes mu intervjuus osales. Tõsiasi, et anonüümsuse tagamine on pea võimatu, võis mõjutada ka minu intervjueritavate vastuseid. Lisaks isiklikule kogemusele ja hoiakutele küsisin ka näiteks toimetuses toimuva kohta, mida mõni intervjueritav ei pruukinud mulle täieliku aususega avada. Usun, et vajadusel konfidentsiaalsuse pakkumisega suurendasin siiski intervjueritavatel usaldust ja julgust mulle ausalt ja ilustamata vastata. Küsisin kõigilt intervjueritavatelt peale Õhtulehe peatoimetaja eraldi üle, kas nad soovivad, et hoiaksin intervjueritava nime konfidentsiaalsena. Vaid üks ajakirjanik soovis seda, seega ei kasuta ma töö vältel ka tema nime ning vastustes olen muutnud äratuntavaid detaile, säilitades endiselt vastuse mõtte.

Peaa kriitikana välja tooma ka seda, et intervjuueeritud ajakirjanikest oli enamikul pigem pikk tööstaž, mis ilmselt mõjutab ka nende kogemusi ja võimalusi toimetuses töötades. Kuigi minu töös ei joonistunud välja erinevusi ajakirjanike vahel vastavalt tööstažile või vanusele, ei välista ma, et suurema valimiga võiks see juhtuda. Valimi selline jaotus oli peamiselt seetõttu, et soovisin intervjuuerida inimesi, kellel on kogemusi mitmete olemuslugude kirjutamisega või kes oma töös nendele peamiselt keskenduvadki. Seda seepärast, et neil on suurema tõenäosusega kujunenud välja kindlad töörutiinid ja hoiakud seoses olemuslugudega kui ajakirjanikel, kes on kirjutanud vaid üksikuid olemuslugusid ning kelle tööpäevad koosnevad pigem kiirest uudislugude voost.

3. TULEMUSED

Peatükis esitlen intervjuudest kogutud olulisemaid tulemusi. Käesolevas peatükis kasutan intervjuueeritavate tsitaate, kellest ühe nime ma konfidentsiaalsuse säilitamise eesmärgiga ma ei avalda. Alapeatükid on loodud minu intervjuukavale toetudes, et kirjeldada olemusloo loomise protsesse etapiti.

3.1 Olemusloo defineerimine

Olemusloo tähenduse selgitamine osutus mitmetele intervjuueeritavatele keeruliseks ülesandeks, anti mõista, et igapäevaselt artikleid kirjutades ei mõtle nad tingimata, mis žanri lugu kirjutama hakatakse. Olemuslugu kirjeldati peamiselt kui äärmiselt laia mõistet, mille alla saab paigutada pea ükskõik millise loo.

„Ma arvan, et olemuslugu on võimalik hästi erinevalt defineerida. Ma arvan, et sellist ühest ja ainsat täpset asja, mis olemuslugu on, võib-olla tegelikult isegi väga hästi ei saa öelda. Olemuslugu on mõnikord ka niisugune väga tunnetuslik, et, erineb minu arvates ka näiteks rahvusesti isegi mõnikord. On inimesi, kes peavad olemuslooks ühte asja ja tuleb välja, et mõne teise jaoks on see hoopis midagi muud. Näiteks isegi Eesti kontekstis ma arvan, et see, mida Eesti lugeja võib-olla peab olemuslooks, ei ole päris see, mida olemuslooks peab, näiteks venekeelne lugeja. Nii et, eks ta on mingis mõttes tunnetuslik. Ütleme, et on huvitavamas, mitte uudisvõtmelikus vormis kirjutatud tekst. Võib-olla see on selline, nii-öelda teaduslik vastus.“

Martin Šmutov

Kui prooviti olemusloo täpsemat defineerimist, jõuti sageli arusaamale, et see on inimese- või kohakeskne faktipõhine, aga emotsionaalne lugu, mis annab edasi olemust. Õhtulehe ajakirjanikud seostasid olemuslugusid pigem inimeste kui kohtade või sündmustega. Žanritest sobitati olemusloo alla intervjuusid, reportaaže ja portreelugusid.

Hea olemusloo kriteeriumid jagunesid kaheks: keskenduti nii-öelda tehnilise teostuse poolele ehk loo ülesehitusele ja sellele, mis on loo sisu ehk millist lugu see jutustab. Peeti oluliseks, et lugu oleks huvitavalt kirjutatud, paneks lugejat midagi tundma ja hoiaks inimest lõpuni lugemas. Tähelepanu pöörati ka loo pikkusele. Toodi välja, et hea olemuslugu on liigendatud ning ei jää venima.

„Et hea olemuslugu võib olla rahulikult ka 4000 tähemärki. Ja seal on ainus kriteerium, et kas sa loed selle läbi või ei loe.“

Risto Berendson

Sisu puhul peeti oluliseks hetke hõngu edasiandmist, eriliste detailide esiletoomist ning loo dramaatilisust.

„Lugejale pakub huvi võimalikult traagiline olukord. Minu jaoks võib üks inimene, kes läks maale elama ja hakkas oma käsitööd külapoes müüma, olla väga eriline ja tubli inimene ja see, kuidas ta endast räägib ja kuidas me kontakti saame. Minu jaoks võib see olla hea lugu. Aga müügi ja lugeja huvi koha pealt on ikkagi ainult väga dramaatilised asjad.“

Ajakirjanik 2

Ajakirjanike hinnangul ei erinenud hea olemusloo kriteeriumid tingimata teiste žanrite heade lugude kriteeriumitest.

Mitmed ajakirjanikud iseloomustasid Õhtulehte kui tabloidväljaannet, ent lisasid juurde, et sealjuures on lood väga kvaliteetselt ja eetilise koostatud. Nii-öelda kollaseks pidasid nad Õhtulehte vaid seepärast, et nad kirjutavad ka avaliku elu tegelaste eraeludest. Mitmel korral rõhuti faktide olulisusele ning toodi ka välja, et Õhtuleht on kvaliteetsem kui teised Eesti väljaanded.

„Seda on nii imelik öelda, aga faktid on meile ilmselt tähtsamad kui mõnele väljaandele, kes nimetab ennast kvaliteetväljaandeks. Et see on nii jah, mitte öeldud nii, et ma lihtsalt räägin, et see on nagu nii olnudki.“

Risto Berendson

Õhtulehte kirjeldati kui usaldusväärset ja ühiskonnas olulise positsiooniga väljaannet. Leidus ka neid ajakirjanikke, kes väitsid, et seos tabloidiga on vanast ajast külge jäänud maine, mis tänapäeval enam ei kehti. Samuti toodi välja, et Õhtulehe positsioon meediamaaastikul erineb toimetusesti, näiteks päevauudiseid, sporti ja uurivat toimetust ei peetud kollaseks, samas meelelahutuse toimetust peeti. Ajakirjanikud väljendasid kõik, et Õhtuleht on äärmiselt korralik, oluline ja pädev väljaanne, see oli ka ootuspärane, sest võiks eeldada, et muidu nad seal ei töötaks.

„Ma olen umbes 20 aastat rääkinud, et Eesti ajakirjandus jaguneb kaheks: Õhtuleheks ja kehvasti tehtud Õhtulehtedeks. Ja aastate jooksul on see veendumus ainult süvenenud.“

Rainer Kerge

Kirjeldused viitasid žanriülestele põhimõtetele ja väärtustele nagu faktipõhisus ja eetilisus, mida nad oma töös tähtsaks peavad ning mis eeldatavasti neid ka loomeprotsessis saavad ja suunavad.

3.2 Ettevalmistus olemusloo kirjutamiseks

Et uurida, milline näeb välja ajakirjanike loomeprotsessi esimene faas, ettevalmistus, koostasime küsimused, mis keskendusid ideede genereerimisele, suhtlusele toimetusega, ettevalmistusele tööks allikatega ning loo fookuse paika saamisele.

Ajakirjanike ideed olemuslugudeks tulid valdavalt enda mõtetest, uudishimust või teistelt inimestelt. Enda ideed tekkisid tavaliselt erinevatest märkamistest ning ühiskonnas toimuvast. Üks ajakirjanik kirjeldas ka seda, et teemasid genereerib ta vastavalt olukordadele. Näiteks kui on mõnele sündmusele minemas ja teab, kes seal on, mõtleb just nende inimestega seoses ideid, mis võiksid olla olemuslikumad. Oli ka ajakirjanikke, kes ei osanud täpselt selgitada, kust teemad tulevad.

„Mul on pigem nii, et mul tuleb niisugune tunne, keegi tuleb mõttesse mulle või midagi ja siis niimoodi lähebki.“

Katrin Helend-Aaviku

Ideid saadakse ka teistelt inimestelt. Paljud jõuavad oma lugudeni suheldes. Mõnikord jagavad kolleegid, sõbrad, tuttavad tekkinud mõtteid või silma jäänud olukordi ajakirjanikega, kes võiksid huvitatud olla. Mingi hulk olemuslugusid valmib ka nii-öelda toimetuse tellimusena, need on tavaliselt kas juubelite või surmadega seotud lood. Ajakirjanikud nimetasid, et ideid ammutavad nad ka sotsiaalmeediast.

Kõik mõtted ei lähe alati tegemisele. Uurisin ajakirjanikelt, millised kriteeriumid peavad täidetud olema, et idee jõuaks ka päriselt looks kirjutamiseni. Üks aspekt oli aeg. Kuna paljud intervjueritud ajakirjanikud töötavad uudiste- või paberlehetoimetuses, siis dikteerib olemusloo kirjutamise võimalust mõnikord just see, kui kiirelt on lugu võimalik valmis teha ning kas selle tegemiseks parasjagu aega on.

„Kui mul on järgmine nädal Otepää MK-etapp laskesuusatamises, siis ma tõenäoliselt ei jõuagi midagi muud teha. Siis võib-olla mõni teema jääbki unarusse. Tegelikult neid teemasid on kuklas alati palju rohkem kui jõuab teha sellepärast, et lihtsalt ei olegi aega. Tuleb midagi olulisemat peale ja siis mingi asi jääb vanaks ja mingi asi võib meelest ära minna. Sellel teemal, peab veits õnne olema, et ta jõuaks tegemiseni.“

Rasmus Voolaid

Üks ajakirjanik kirjeldas olukorda, kus tal polnud võimalik algselt planeeritud teostada, seega võttis ta ühendust mugavusallikaga, kellega teadis, et saab kiirelt vajalikud leheküljed kokku. Kuigi lõpptulemusega jäi ta rahule, oli loo algne eesmärk teha ruttu midagi, mis vajalikud leheküljed ära täidaks. Õhtulehe peatoimetaja Martin Šmutovi sõnul on olemuslood Õhtulehe jaoks olulised ja nende jaoks lausa tuleb aega leida.

„Ma julgen öelda, et nad on päris olulised. Küll tõsi jah, see on keerulisem vorm kui mõni teine, /.../ nad nõuavad aega, nad nõuavad rohkem mõnikord ka ressursi. Seal peab olema võib-olla ka foto, video või ükskõik mis muu ressurss, juures ka toimetaja ressursi võib-olla veidi rohkem. Aga nad on erakordselt väärtuslikud, aga kuna nad on ka erakordselt väärtuslikud, siis seda aega tuleb nende jaoks samamoodi ka leida.“

Martin Šmutov

Lisaks ajale toodi välja eelinfo hulk. Kui pole võimalik väga palju eelinfot saada, teisisõnu kui pole kindel, kas päriselt loo jaoks ainet on, siis võib teema unarusse jääda. Olulise kriteeriumina kirjeldati, et kui ajakirjanikud ise tunnevad, et teemaga suhestuvad, siis läheb see ka tegemisele. Samuti peeti oluliseks, et idee ka teisi kõnetaks.

„Seda kunagi ütles mul üks kolleeg, et asjad, mida inimesed räägivad pärast tööd koju tulles, grilli taga suvel õlut juues, on need, millest aeg-ajalt peab kirjutama. See on nagu üli lollikindel retsept. On mingid asjad, mida ma ei ole tahtnud kirjutada ja kui ma lähen ja saan nende sõpradega kokku mingis seltskonnas, räägin neile mingit tausta ja siis saan aru, et tegelikult on see asi, millest peab kirjutama. Nad ei küsi su käest seal, et vabandust, et mida sa riigieelarve täitumisest arvad onju. Aga küll nad küsivad selle kohta, et mis seal /.../ peres nagu toimus. Ja siis sa saad aru, et see on see koht, kus tuleb kirjutada.“

Risto Berendson

Uurisin ajakirjanikelt, milline näeb välja suhtlus toimetusega enne kirjutamist ning kui suur on toimetuse sõnaõigus dikteerimaks, millised teemad jõuavad kirjutamiseni ja millised mitte. Kirjeldused erinesid, seda ilmselt seepärast, et intervjueeritud ajakirjanikud tegutsesid erinevates toimetustes ja linnades, mõni ka kodukontoris. Küll aga ütlesid kõik, et Õhtulehes pole probleemi oma loo jaoks nii-öelda rohelise tule saamisega. Peamiselt toimus suhtlus toimetusega koosolekul, kus jagati oma ideid ning seejärel sai tööle asuda. Idee esitlus ajakirjanike sõnul väga põhjalik olema ei pea. Esitlusele järgnevalt antakse vahel soovitusi või ideid, kuidas lugu teostada. Ühe ajakirjaniku sõnul hakatakse tema toimetuses lihtsalt lugu tegema ja soovi korral küsitakse nõu. Lähemalt toimetuse sõnaõiguse kohta uurides ütlesid ajakirjanikud, et toimetuse sõnaõigus on küll väga suur, aga tõdeti ka seda, et isegi ei mäleta, millal viimati mõni lugu läbi ei läinud. Jäädi kindlaks, et probleeme lugude tegemisega pole. See, et toimetust mingit teemat läbi ei lase on siiski väga harv juhus.

„Et sõnaõigust neil juhatajatel on, aga üldiselt eeldatakse, et ajakirjanik teab, mida ta tahab teha ja ta teeb midagi hästi. Et see usaldus töötaja vastu on tegelikult suht suur.“

Eliise Maria Tammaru

Enne intervjuusid valmistavad kõik ajakirjanikud end mingil viisil ette. Valdavalt kirjeldati intervjuule eelnevat eeltööd, mille käigus otsitakse internetist inimese kohta lisainfot, loetakse varasemalt temast kirjutatud lugusid ning vaadatakse intervjuueeritava sotsiaalmeedia kontosid. Oluliseks peeti ka intervjuukava koostamist. Samuti toodi välja allikat tundvate inimestega eelnevalt suhtlemist, et aru saada, kuidas talle parimal viisil läheneda või intervjuul käituda. Kontrastina kirjeldas üks intervjuueeritav seda, et ta proovib allika kohta enne intervjuud võimalikult vähe lugeda, et enne kohtumist ei tekiks eelarvamusi. Esmamuljet ja intervjuul tekkinud tunnetust inimese loomusest pidas ta olemuslugude kirjutamisel väga oluliseks. Üks intervjuueeritav rääkis, et valmistab end intervjuudeks emotsionaalselt ette. Kuna tema lugude keskmes on enamasti inimesed, kes pole avaliku elu tegelased ning ta kogub sisendit oma lugudeks mõnikord ka tänavaküsitlustega, võivad vestlused olla etteaimamatud, sest inimesed ei pruugi olla varasemalt meediaga tuttavad.

Loo fookuse selginemisel oli nii neid, kellel kuulus ka see osa ettevalmistuse alla, aga ka neid, kelle puhul see kujunes välja pigem töö käigus. Siiski käsitlen ka seda ettevalmistavas etapis. Ajakirjanikel oli pea täielik konsensus, et fookus lihtsalt tekib. Väga palju täpsemalt seda kirjeldada ei osatud. Osadel tekkis fookus lihtsalt töö käigus ning see võis ka muutuda.

„See sõltub sellest, kas ma saan midagi kohapeal teada, mida ma varem ei teadnud. Ja siis ma selle järgi otsustan loominguliselt ja jooksvalt. Mul on juhtunud niimoodi, et enne intervjuud inimene küsib, et millest te kirjutate ja mis on pealkiri. Siis ma ütlesin, et enne intervjuud ma ju ei tea, et millest ma kirjutan ja mis on loo pealkiri. Te rääkige mulle oma lugu ja siis tuleb see fookus.“

Ajakirjanik 2

Fookus on kohe olemas näiteks nendel juhtudel, kui ka teema on juba ette antud, näiteks juubelite ja matuste lugudel. Üks ajakirjanik ka nentis, et tema olemuslugudel polegi kindlat fookust, need on kirjutatud pigem eesmärgiga anda edasi mingi kindel sõnum ja kogu lugu annab edasi erinevat infot, et sõnumit kinnitada. Ta selgitas, et olemuslugudes on üldine teema ja fookus justkui samad asjad.

3.3 Intervjuud

Ka intervjuerimisel on mitmeid kihte ja etappe. Oma küsimustega alustasin allikaga kontakteerumisest, aga uurisin ka seda, mis saab siis kui allikas intervjuust keeldub ning kui palju allika soovidega loo valmimisel arvestatakse.

Allikatega kontakteerumisel eelistati helistamist. Intervjuude käigus toodi ka välja arusaam, et nooremale põlvkonnale väga helistada ei meeldi, seda nähti pigem negatiivsena. Kirjutamist võeti kui viimase võimalusena ning kirjalikud vastused olid veelgi vastumeelsemad. Mõned ajakirjanikud aga nentisid, et kontakteerumise viis sõltub ka olukorrast. Näiteks keerulisema ja tundlikuma teemaga eelistasid mõned pigem kirjutada. Vaid üks ajakirjanik tõi välja, et eelistab kindlasti kirjutamist telefonikõnedele, seda põhjendas ta sellega, et helistamine on tema jaoks ebameeldiv ja tekitab ärevust. Samuti räägiti ka sotsiaalmeedias ühenduse võtmisest.

Kui tekib olukord, kus allikas keeldub intervjuust, käituvad ajakirjanikud erinevalt. Enamik intervjueritustest ütlesid, et nad proovivad allikat siiski veenda, seda aga olenevalt olukorrast. Üks ajakirjanik kirjeldas, et ta küll väga austab allika keeldumist, aga kui näeb, et ta on tegelikult pigem kahtleval seisukohal, siis pakub välja näiteks sama teema käsitlemist teise nurga alt, mõne aja pärast uuesti küsimist või hoopis muud teemat, millest rääkida. Allika veenmiseks kasutati julgustust, et teised on ka oma lugu jaganud või et just tema kogemus võib kedagi aidata. Üks intervjueritav tõi välja ka olukorra, kus allika keeldumine kommenteerimisest lisas tegelikult vajaliku nüansi ja andis lugejale edasi olukorra olemust.

„Aga ma kasutasin nende lauseid sellest, kuidas nad ei öelnud mitte midagi, mis olid tegelikult väga iseloomulikud. „Ma ei taha sellest rääkida, need ei olnud minu elu ilusamad aastad,“ sa ei pea rohkem midagi ütleva, sa mõtled sinna ise juba romaani ära, eks ole. Et teinekord mingi allikas ongi oluline ainult sellepärast, et ta on allikas.“

Rainer Kerge

Kui aga allikas on nõus loos osalema, siis tema soovidega üldiselt arvestatakse, erinevused tekkisid selles, kui palju ja millistel tingimustel vastu tullakse. Fookusega tavaliselt nii palju vastu ei tulda kui lihtsalt tekstiliste muudatustega. Olemuslugude puhul kinnitasid mitmed ajakirjanikud, et allikas on

nende jaoks kõige olulisem. Vastu tullakse peamiselt isiklikku elu puudutavaga, küll aga ootavad ajakirjanikud sageli muudatuse sooviga koos ka mõjuvat põhjendust. Pigem eelistatakse jõuda ühise kompromissini kui loost midagi täiesti välja võtta. Üks ajakirjanik ütles, et kui intervjuu käigus juba allikas ütleb, et ei soovi, et öeldut loos kasutataks, võtab ta seda koheselt arvesse. Mitme ajakirjanikuga vesteldes sai selgeks, et lisaks soovidega arvestamisele, pidasid nad oluliseks ka allika kaitsmist iseenda eest.

„Allikat peab vahel kaitsma tema enda eest. Kui ta ei ole veel meediaga harjunud suhtlema ka, ta räägibki sulle. Kui sa veel /.../ noogutad iga tema lause peale ja vaatad talle niimoodi silma nagu sa elaks kaasa, siis ta võibki sulle rääkida mingeid asju, mida ta võib-olla muudu ei räägiks. Ja siis pead ise tegema selle valiku, et ma tegelikult seda detaili ei kasuta, et see teeb sellele inimesele halba. Teinekord ma viskan ka intervjuudest mingisugused asjad välja, mille peale ma tean, et selle peale lähaks nüüd kommentaarium märatsema. Aga see ei ole selle loo fookus. Ma võtan selle pool lauset välja. Läheme eluga edasi. Ühesõnaga, siiras soovitus, allikat tuleb aeg-ajalt kaitsta tema enda eest.“

Rainer Kerge

3.4 Ajakirjaniku ja fotograafi koostöö

Olemuslugude juures on kahtlemata oluline roll ka visuaalil. Uurisid nii ajakirjanikelt kui ka fotograafidelt, kuidas toimib omavaheline koostöö. Üldiselt olid ajakirjanikud Õhtulehe fotograafidega väga rahul, kõlas palju kiidusõnu. Liikudes aga täpsema koostöö juurde jagati mitmeid erinevaid versioone. Üks ajakirjanik rääkis, et tegelikult ta ei eelista olemuslugude juures fotograafi tehtud pilte vaid allika isiklike jäädvustusi.

„Olemuslugude juures on tegelikult väga oluline, et on mitte autori vaid allikate enda pildid, et lugu oleks kättesaadav /.../, et see muudaks seda reaalsemaks. Need annavad loole väga palju juurde. Aga kui neid pilte ei saa, siis mina olen teinud fotograafiga päris palju fotolavastusi. Ongi nii, et lähen ütlen, et ma tahan sellist asja teha ja siis panen fotograafiga pead kokku ja järgmised tund aega on fotosessioon kuskil stuudio nurgas.“

Eliise Maria Tammaru

Üks ajakirjanik tõdes, et enne oma lugusid ta sageli ei tea, mis teda ja fotograafi ees ootab ning seetõttu selgub alles kohapeal, milliseid pilte tegema hakatakse. Ta lisas, et fotograaf on sageli talle ka emotsionaalseks toeks. Näiteks kui minna tänaval inimestega rääkima on fotograaf vahel see, kes ise inimestele läheneb. Lisaks kirjeldati, et fotograafile antakse sageli nii-öelda vabad käed, et ta saaks rahulikult oma tööd teha.

„Annan suuniseid nii palju kui on vaja. Et ma jätan nagu ikkagi nende tööasja nende teha, aga ma ütlen, et mis lugu me lähme tegema, kas see inimene on /.../ natukene häbelik, arglik pildistamisel, seda ma alati ütlen ka. Et siis nad teavad, et nad ei lenda kohe peale, et astu siia, pane siia, et noh, siis ehmatatakse inimese ära. Ja vahel, kui mul tuleb kohapeal mingi hea mõte, et ahaa, näe, siin /.../ siis ma küsin nagu, et kui siin teha, et kas see jääb hea. Niimoodi ma olen teinud, aga muud moodi ma õpetama ei lähe.“

Katrin Helend-Aaviku

Vestlustes tuli ka välja, et ajakirjanikud ei teagi mõnikord, millist pilti nad loo juurde soovivad ning jätavad loo visuaali täielikult fotograafi teha. Samas oli ka ajakirjanik, kes rääkis, et enamasti ta teab, mis ta tahab, et pildil olemas oleks ning kirjeldab selle fotograafile ära, kes siis idee loominguliselt lahendab.

Fotograafidega suheldes rääkisid ka nemad, et ajakirjanikud sageli ei ole kindlad, millist fotot nad loo juurde soovivad.

„/.../pead küsima ajakirjanikult, et mis me täpselt teeme. Võtadki selle ülesande ja siis küsid lisaküsimusi, et mis me teeme, kuidas sa seda visuaali näed, mis seal on. Ja siis ise mõtled ka juurde/.../ meil (Eestis - autori märkus) on väga nõrk see koht, kus ajakirjanik ei mõtle visuaalile. /.../ ta mõtleb ainult tekstina, mõtleb mingitele faktidele ja asjadele, aga ta selle teksti loomisel ei mõtle visuaalselt, kuidas ta illustreerib seda või kuidas see töötaks koos pildiga näiteks. /.../ Tähendab trend on selline ja vähe on neid, kes tegelikult reaalselt mõtlevad täispildiga.“

Stanislav Moškov

Üldiselt kirjeldati aga koostööd sellisena, et tavaliselt teel asukohta, kus intervjuu läbi viiakse räägitakse autos loo sisust ja mõtetest, kuidas visuaali lahendada. Kohapeal teeb fotograaf tavaliselt intervjuu ajal pilte ning vahepeal on ka pärast fotosessioon, et saada portreepilte. Enne päriselt tööle hakkamist mingit eraldi koosolekut loo visuaaliga seoses ei peeta, sageli jõuab info loo kohta fotograafideni kalendri kaudu, kuhu on lisatud kuhu ja kellega lugu tegema minnakse. Fotograafid tõid välja, et tihti pole kalendrisse kirjutatud info piisav ning seejärel uuritakse ajakirjanikult lisa. Fotograafid eelistasid enne pildistamist teha allika kohta veidi eeltööd, et teada, kes on pildistatav ning end vastavalt häälestada. Üks fotograaf kirjeldas, et on ette tulnud olukordi, kus ajakirjanik ei mõista, et ka fotograaf vajab oma hetke pildistamiseks ja allikaga kontakti loomiseks.

„Puhtalt portreelugude puhul mõnikord on niimoodi ka, et /.../ lähme kohale, nemad teevad loo ära, mina ootan kannatlikult, ma teen sealt võib-olla mõned pildid rääkimise ajal. Ja siis, kui on nii-öelda minu kord, eriti kui on kiire, et allikas peab ära minema. Et nüüd meil on viis minutit aega pilti teha, onju. Mina olen seal võib-olla sättinud mingid valgused paika /.../. Ja siis ma olen valmis, hakkame pildistama. Ja siis ajakirjanik hakkab kõrvalt uuesti rääkima allikaga. Ja siis ma ei saa ju pilti teha, sest see on nagu minu hetk, mina pean saama allikaga rääkida /.../. Minul peab olema see kontakt, aga siis hakkab ajakirjanik kõrvalt rääkima edasi. Paar korda ma olen öelnud natukene nagu kurjasti ka, et kuule, sa ju 40 minutit rääkisid, nüüd on minu kord, onju. /.../ Ma ei saa pilti teha, kui ta räägib kõrvale, ajakirjanikuga. /.../ Et see on huvitav, et mõned ajakirjanikud ei saa üldse aru sellest, et see nagu fotograafi häirib.“

Martin Ahven

Samuti kirjeldati, et on ette tulnud, et ajakirjanik unustab allikale öelda, et lisaks intervjuule tehakse ka fotod. Sellises olukorras on allikas ka fotost keeldunud.

Lisaks nii-öelda päriselt toimuvale koostööle uurisin ka mõlemalt poolelt, milline on nende hinnangul üldse hea koostöö ajakirjaniku ja fotograafi vahel. Mõlemad nõustusid, et just suhtlemine on eduka koostöö saladus. Ajakirjanikud hindasid heas koostöös ka seda kui fotograaf otsib ja oskab leida huvitavat visuaali. Toodi välja, et ideaalis peaks ajakirjanik fotograafi toetama aga mitte segama. Üks ajakirjanik kirjeldas ka seda, et heas koostöös on oluline, et fotograaf oleks kannatlik kui ajakirjanikul võtab intervjuu näiteks mitu tundi. Mõned ajakirjanikud pidasid oluliseks ka koostööd allikaga

suhtlemisel. Et vajadusel saaks ajakirjanik allikat julgustada kaamera ette minema ning et fotograaf liiga agressiivselt pildistades inimest ära ei hirmutaks.

Fotograafid rõhusid oma vastustes samuti, et suhtlemine ja koos ideede välja töötamine on kõige alus. Eriti heaks peeti just näost-näkku suhtlust, sest sõnumi teel võib osa infost kaduma minna. Lisaks kirjeldati hea koostöö juures seda kui ajakirjanik ka ise objektile kohal käib, sest siis saavad nad üksteist hiljem loost toetada: ajakirjanik saab olustikku kirjeldada ning fotograaf visuaaliga täiendada. Kõige hullemaks olukorraks pidas üks fotograaf seda kui üksi kohale minnes pole loost mingit infot ja peab hakkama pildistama.

Tehtud piltidest valivad ajakirjanikud ja küljendajad, mis loosse jõuab. Kuigi üks fotograaf ütles, et tema valik on juba siis kui ta otsustab, millised pildid ta ajakirjanikule saadab, siis teine seda ei kirjeldanud. Küll aga tõdes teine fotograaf, et nad võiksid rohkem oma arvamust avaldada. Harva annavad fotograafid ka hiljem tagasisidet, et mis pilte võiks veel loosse lisada.

3.5 Kirjutamine

Lugeja tähelepanu hoidmiseks kasutatakse erinevaid võtteid. Mõned ajakirjanikud töid välja, et kasutavad erinevaid liigendamise võimalusi: alapealkirju, pikast loost mitu lühemat või lühemaid lauseid.

„Mul oli mingi 27 000 tähemärki seal. Sain aru, et seda ei saa panna, et see peab olema parem kui see, et paneme kõik jooksvalt kirja ja lugeja midagi aru ei saa, et ma tegin kolm lugu. Ja praktika näitab, et need loetaksegi päriselt läbi. See lugemiste arv ei ole nii, et esimest lugu loeti seal 100 000 ja nüüd teist loeti umbes 20 000. Ei, kõiki loetakse 100 000. See on nagu ka lugeja harimine, kasvatamine. Et kui ta suudab sul täna 10 000 tähte ära lugeda, siis ta äkki mingi hetk suudab ka juba 12 000 ja 15 000 onju. Aga kui ma kohe täna annan talle 30 000, siis meil ei tekigi mingit suhet sellepärast, et ma olen talle juba alguses öelnud ära, et ma olen selline vend ja kui sind ei huvita, tõmba siit minu juurest minema.“

Risto Berendson

Mõned ajakirjanikud kasutasid võttena kohe loo alguses tempo üles võtmist, seda näiteks millegi šokeeriva välja toomisega.

„Intervjuu puhul ma olen iseenda jaoks välja mõelnud, et esimene küsimus on mu viimane võimalus lugejat kätte saada.“

Rainer Kerge

Samuti kasutati võttena loo iva lõppu jätmist, et lugejal püsiks motivatsioon lõpuni lugeda, et midagi põnevat teada saada. Toodi välja ka üldiselt huvitavat kirjutamist. Ajakirjanikud kirjeldasid, et kirjutamisprotsessis jälgivad nad, et ka neil endil oleks põnev artiklit lugeda või kirjutada. Küll aga arvati, et kui lugejad tõesti soovivad mõne inimese lugu teada saada, siis küll nad lõpuni loevad.

Intervjuudes tõdeti, et olemuslood võivad olla väga erinevalt kirjutatud. Seda seepärast, et tegemist on väga laia žanriga aga ka seepärast, et ajakirjanikel kipub olema oma isiklik stiil. Seda kui lugedes saab aru, kes on loo kirjutanud peeti heaks omaduseks ning lausa toodi välja, et on positiivne kui lugeja saab kirjastiili järgi aru, kes on loo autor. Kuigi vastajad kirjeldasid ka erinevaid omadusi, tõid pea kõik ühel või teisel viisil välja, et teksti sõnakasutus peaks olema huvitav. Üks autor kirjeldas, et proovib leida sünonüüme, mis aitaksid edasi anda ka inimese olemust. Teise ajakirjaniku sõnul peaks olemusloo keel olema mänguline ja ägedam kui mõne „tavalise loo“ tekst. Samuti toodi esile, et tekst võiks olla jutustav, lugu võiks olla nagu teekond. Samas lisati, et kuigi põnev sõnakasutus on väga teretulnud, ei tohiks see olla ebavajalikult keeruline.

„Minu meelest peab jälgima seda, et sa väga nagu ei kipu oma sõnavõttudega originaalitsema. Sa proovid olla küll huvitav, jah. Aga ma näen, kuidas mõnikord ajakirjanikud kirjutavad sellist asja, mis on selline, et no mis sa nüüd tahtsid mulle öelda. /.../ Et see ei ole nagu nüüd mingi novellivõistlus onju.“

Risto Berendson

Üks ajakirjanik ütles ka seda, et tema ei tea, milline ühe olemusloo stiil või keel olema peaks, ta lihtsalt kirjutab nii nagu ta kirjutab.

Tsitaate valivad ajakirjanikud peamiselt selle järgi, et oleks põnev ja intrigeeriv. Oma sõnadega jutustatakse ümber peamiselt tsitaadid, mis on liiga kõnekeelsed ja pikad. Välditakse kantseliiti, mis näiteks on kirjalikus vastuses saadud, see üritatakse oma sõnadega ümber kirjutada. Kuigi kõnekeelt toimetatakse natuke ümber, selgitasid ajakirjanikud, et kasutavad ka stiili, kus lasevad allikatel vabalt rääkida. Ühe ajakirjaniku sõnul ei toimetata ta tsitaatidest sageli tahtlikult kõnekeelseid väljendeid, roppuseid või ohkeid välja, et anda edasi inimese olemust.

Reporteri kui tegelase rolli nähakse olemuslugudes pigem ebaolulisena. Eelistatakse ennast pigem mitte loo sisse kirjutada. Küll aga olid ajakirjanikud sellele üldiselt avatud ja leidsid, et selleks on oma aeg ja koht. Näiteks kasutatakse seda siis kui on vaja lugejale tõestada, et ajakirjanik päriselt kohtus inimesega ja oli kohal. Üks ajakirjanik kirjeldas, et kui tal on näiteks võimalus koos talu peremehega midagi ühiselt teha, siis hiljem loos kirjeldab ta siiski, mida tegi peremees, mitte kui lõbus temal oli.

Lugude toimetamisega olid ajakirjanikel üldiselt head emotsioonid. Mõned rääkisid, et nende lugusid ei toimetata pea üldse, teised ütlesid, et neile koostöö toimetajaga meeldib. Üks ajakirjanik rääkis, et kuigi muidu tal on toimetajatega head suhted, siis pealkiri on koht, kus võib erimeelsusi tekkida.

„Võib juhtuda see, et toimetaja vaatab, ooo kihvt lause, tervet lugu nagu kontekstis ei pruugigi vaadata ja paneb selle lause pealkirjaks. Et seda on olnud mitu korda ja siis ma olen ise öelnud nendele, et palun vahetame selle lause ära. Et seda me ei saa jätta pealkirjaks, see on kontekstist välja rebitud ja seda me ei saa jätta, selliseid asju on juhtunud.“

Katrin Helend-Aaviku

Olukorda, kus lehte lahti lüües oleks vastu vaadanud hoopis teine lugu, ajakirjanikud välja ei toonud ja mõni ka kinnitas, et sellist asja ei ole. Küll aga rääkis üks ajakirjanik, kellel on Õhtulehes ka praktikakogemus, et kuigi töötajana ta lugusid liigselt toimetatud ei ole, siis praktikandina tundis ta seda ühe toimetaja puhul küll.

Intervjuueritud Õhtulehe ajakirjanikud arvasid, et lugejale lähevad korda peamiselt emotsioonid, inimlikkus, konfliktid, ebaõiglus ja võimalus samastuda. Lugejaid kutsub ka näiteks mõne tuntud inimese eraelu. Paberlehele keskenduvad ajakirjanikud tõesid, et peamiselt loevad füüsilisi lehti

vanemas keskeas inimesed, kellele lähevad korda persoonilood (sealjuures pigem nende vanuste lood) ja ka retrohõngulised olemuslood.

Kuigi intervjuueeritud Õhtulehe ajakirjanikud kirjutavad peamiselt asjadest, mis neid ennast huvitavad, tunnetasid mõned, et võlgnevad väljaandele, et peavad kirjutama lugejatele midagi, mis ka neid kõnetaks.

„No see nüüd on minu ja minu tööandja vaheline kokkulepe, et lood peavad pakkuma lugejale huvi. Ma teatud määral saan valida. Kui ma ikkagi sellel nädalal tunnen, et ma ei taha minna tulekahjut vaatama, et siis mul on vähemalt täna see tunne, et ma julgen öelda, et siis ma ei pea minema, kui mul on see tunne, et ma praegu seda teemat ei taha. Aga see on osa minu tööst, et meil on tööleping ja minu kohustus on kirjutada selliseid lugusid, mis inimesi huvitavad.“

Ajakirjanik 2

Üks ajakirjanik rääkis, et teda mõjutab lugejate arvamus aina enam. Ta tõdes, et on ebamotiveeriv näha, kui tema artikleid loetakse vähe.

„Aina vähem motiveerib ennast see, et ma teen mingi jalkamängu ära ja seal on 250 lugejat taga, siis noh, miks ma tegelikult teen seda. Et nagu kirjutan endale ja 250-le inimesele, kui ma võiksin kirjutada endale 25 000-le inimesele. Aina rohkem ma arvestan sellega, et ma proovin leida neid nurkasid, mis reaalselt kõnetavad inimesi.“

Rasmus Voolaid

Samas suurem osa intervjuueeritud lugejate eelistusi otseselt arvesse ei võta, pigem lähtutakse sellest, et teema endal silma särama paneks.

3.6 Väljakutsed ja võimalused

Kui olin ajakirjanikega kõik protsessi osad läbi rääkinud, küsisin, kuidas neil üldiselt aeg erinevate tööfaaside vahel jaguneb. Enim toodi välja, et kirjutamine on kõige mahukam osa protsessist. Üks

ajakirjanik kirjeldas, et lisaks kirjutamisele on tema jaoks üks kõige olulisem osa loomeprotsessist mõtlemine.

„Minu jaoks on kaks etappi, mis võtavad kõige rohkem aega: lindilt maha kirjutamine ja mõtlemine. /.../ Vaata mõni kirjutab nii kiiresti, ta käis alles eile kohtumas, juba on homses lehes. Ma imestan, kuidas ta suudab, mina ei suuda, mul on vaja et mul settiks. Kui ma kirjutatan loo ära, mul hakkab süda puperdama ja ütlema, et ei saa. Et mul on vaja nagu settida ära, et jaa vot see on see variant, mida ma kirjutaks ka siis, kui mul oleks mingi teine võimalus nüüd selleks päevaks./.../ Ma vähemalt kaks-kolm korda loen läbi alati, parandan mingid väiksed vead veel ära ja sõnumit täpsemaks. /.../ Kui on juhtunud, et on vaja kiiremini välja saata, siis ma ei tunne ennast kunagi hästi.“

Katrin Helend-Aaviku

Kontrastiks oli ka ajakirjanik, kes ütles, et tema jaoks on kirjutamine kõige kiirem osa protsessist: 10 000 tähemärgiga loo kirjutab ta enda sõnul valmis kahe tunniga. Lisaks toodi välja, et ka allika juurde autoga sõitmine ning ka intervjuu võivad olla üpris ajamahukad.

„Ja rääkimine on tavaliselt, noh, ütleme niimoodi, poolteist tundi on ideaalne välktöö, kus sa siis avad inimese, saad kõik tema draamad teada ja teed veel nagu imelised pildid ka.“

Ajakirjanik 2

Sain ka mitmel korral vastuseks, et aja jagunemine erinevate tööfaaside vahel väga oleneb loost. On olukordi, kus allikas on valmis järgmine päev intervjuu tegema ja on neid, kus materjali kogumine võtab aega 10 aastat. Ajakirjanike räägitust selgines, et isegi kui kirjutamisele kuluv aeg ei ole väga pikk, siis peas loo planeerimine on oluliselt pikem protsess kui teksti valmis kirjutamine.

Kõik intervjuueeritavad ütlesid, et nad jälgivad klikke. Mõned ütlesid, et teevad seda nii-öelda sportlikust huvist, teine võttis seda kui tagasisidet, mõnel on see tihedalt seotud motivatsiooniga. Osad ajakirjanikud ka teadvustasid endale, et tegelikult pole klikid otseses seoses loo kvaliteediga vaid vahel võib ka mõni lugu näiteks lihtsalt sotsiaalmeedia voos heasse kohta sattuda ja seeläbi palju klikke saada. Ajakirjanike arvates on Õhtulehe toimetusele klikid tähtsad. Küll aga kinnitasid osad ajakirjanikud, et neile pole liigset survet klikkide jahtimiseks avaldatud. Õhtulehe peatoimetajasõnul klikkidel kui sellistel nende jaoks suurt tähtsust pole. Seda seepärast, et neil on ka paberleht, kus klikke

lugeda ei saa. Küll aga kinnitas ta, et klikid on osa Õhtulehe tuluallikatest, sest nad müüvad ja näitavad reklaame.

Kõik ajakirjanikud ütlesid, et on tundnud ajalist survet lugusid üles panna. Mõned ajakirjanikud ka tõdesid, et see on neid päris tugevalt mõjutanud.

„Et keegi ei märkaks, ma kahtlustan, kui ma töötaksin näiteks kaks kuud järjest iga päev üheksast üheksani. Noh, selles suhtes nad ei hakkaks nagu kahtlustama, et äkki ma järgmine kuu nagu jään päris haigeks ülekoormusest, et pigem ise ma pean nagu vaatama, et kui ma olen nüüd käinud ja seal on raske teema olnud. Ja siis ma ütlen, et mul on raske, ma nüüd kaks päeva kirjutan. Et ma arvan, et toimetustes on ikkagi see ajaline surve.“

Ajakirjanik 2

Mõned ajakirjanikud ütlesid ka seda, et toimetuse poolt olemuslugude osas nii suurt ajalist survet pole või siis on see väiksem kui kunagi varem. Kirjeldati endalt tulevat pinget, näiteks selleks, et lugu saada välja kuni see on veel aktuaalne. Ajalist survet tekitas ajakirjanike sõnul ka võistlus teiste väljaannetega, et saaks ikka esimesena oma loo avaldatud. Ühe ajakirjaniku sõnul on kiire ajakirjandus tema jaoks äärmiselt keeruline seega kui ta peab mõnikord midagi kähku tegema, siis ohverdab ta suurel määral enda heaolu, et tähtajaks valmis jõuda. Fotograafide sõnul nemad liigset ajalist survet ei tunne, mõnikord on kiire lihtsalt erinevatesse kohtadesse jõudmisega. Konkreetset ajaraami, mille jooksul peab üks olemuslugu tavaliselt valmis saama mulle intervjuueeritavad üheselt ei öelnud, sest see sõltub väga olukorrast ja loost. Üks ajakirjanik kirjeldas, et neil on kohustus uudistes avaldada päevas üks lugu. Kui küsisin täpsustavalt, et kas ka olemuslugudega on nii, ütles ta, et kogu aeg peab midagi ilmuma, aga, et nendega on võimalust paluda veidi rohkem aega. Küll aga toodi välja, et kui kirjutada paberlehte, on lehes looga ilmselt juba arvestatud, mistõttu peab see trükki saatmiseks valmis olema.

Kõik ajakirjanikud ja fotograafid nõustusid, et loomingulist vabadust on neil toimetuses küllaga. Mitmed ajakirjanikud rääkisid, et see on nende hinnangul täiesti normaalne ja kui neil täielikku vabadust ei oleks, siis nad Õhtulehes ei töötaks. Üks fotograaf lisas, et ainuke piirav tegur, mida ta

vahel tunneb on see, et pildistama peab ajakirjaniku välja valitud kohas, ent ta sõnas, et ka ise on neid kohti sageli keeruline valida.

Visuaali poolest pidasid nii ajakirjanikud kui ka fotograafid pilte väga tähtsateks. Kuigi mõlemad peavad fotosid olulisteks, oli fotograafidel tunne, et sellele võiks rohkem tähelepanu pöörata. Üks fotograaf kirjeldas, kuidas ta on mitmel korral märganud, et lugudesse on pandud palju vähem pilte kui võiks.

„Vahel tundub, et nad on laisad ka natukene, panevad selle ühe illustreeriva pildi ära ja kõik. Ja siis meie töö on nagu raisus vaata. Noh, mida me siis teeme neid ägedaid pilte, kui neid ei kasutata, et seda on ka tulnud ette. Mõnikord me oleme öelnud ka, et siin ma paneks juurde /.../ Aga kindlasti see on jälle koostöö koht, et mul on tunne, et mõni ajakirjanik mõtleb selle peale rohkem, mõni nagu vähem. Et mõni harrastabki seda, et paneb ainult ühe pildi ja ongi kõik, on ju. Kuigi tegelikult on ju veel mingeid huvitavaid nurki.“

Martin Ahven

Üks ajakirjanik kirjeldas ka olukorda, kus tema hinnangul pildid segasid lugejat. Tema sõnul on pildid teksti vahel üldiselt head, aga kui pilt mingit sõnumit selles kohas edasi ei anna, siis nägi ta seda kui segavat faktorit lugemiselamuses. Lisaks piltidele tõid ajakirjanikud välja ka liigendamise, alapealkirjade, infokastide, väiksemate lisalugude ja tsitaatide olulisuse kujunduses.

Küsisin ka ajakirjanike endi hinnangut sellele, millised tegurid neil olemuslugude kirjutamist mõjutavad. Mitu ajakirjanikku kirjeldasid, et just enda peas toimuv mõjutab neid kõige rohkem. Üks ajakirjanik kirjeldas oma hirmu eetika rikkumise ees, teine vajadust oma peas selgusele jõuda ning pinget allika olemust loos õigesti edastada. Lisaks toodi välja ühiskonnas toimuvat ja seda, mida inimesed tema ümber räägivad, need mõjutavad enim just teema valikut. Üks ajakirjanik kirjeldas, et suhted allikatega mõjutavad teda väga.

„Kui keegi ütleb mulle näiteks kuidagi noh, niimoodi, et ma ei tunne ennast hästi. Ütleb, et teie seal Õhtulehes keerate nagu tõe vales või muid selliseid asju. Siis mul on väga raske lugu teha. Näiteks

ma tegin väga vahva loo /.../ ja siis kui /.../ ütles siis, et ma midagi head siit ei oota, siis mul on halb, mul on ebamugav ja see mõjutab mind. See kärbib minu vabaduse tiibu.“

Ajakirjanik 2

Fotograafid ütlesid, et nende tööd mõjutab kindlasti koostöö ajakirjanikuga. Üks fotograaf kirjeldas, et kui juba ajakirjanik on lugu tehes negatiivselt meelestatud, siis on ka fotograafil tegelikult raske tööd teha, teemavalik on tema sõnul oluline. Samal lainel olemine oli tema arvates edu võti. Lisaks tõi ta välja ka tegurid nagu ületöötamine ja väsimus, mis samuti tööd mõjutavad. Teine ajakirjanik kirjeldas mõjutavate teguritena ka pildistamise asukohta, ilma ning allikat, keda pildistatakse. Ta tõdes, et kaamera ees vaba inimest on palju mõnusam pildistada ja saab rohkem tähelepanu panna päriselt hea kaadri saamisele kui inimese juhendamisele.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Peatükis teen peamised järeldused lähtuvalt uurimisküsimuste järjekorrast. Kõrvutan ka kogutud andmeid töös eelnevalt välja toodud teoreetiliste lähtekohtadega.

4.1 Järeldused

Kuidas kirjeldavad Õhtulehe ajakirjanikud ja fotograafid olemusloo loomeprotsessi?

Ajakirjanike loomeprotsessi sai jagada neljaks etapiks: ettevalmistus, intervjuerimine/materjali kogumine, kirjutamine, lõplik viimistlus. Pullerits (1997) on kirjeldanud olemusloo valmimist järgmiste etappidena: idee vormimine, loo dimensioonide määratlemine, olemusloo planeerimine ja teostamine, kuhu alla kuuluvad omakorda otsiv etapp, prioriteetide määramise etapp ja reporteritöö-eelne etapp, lisaks olemusloo organiseerimise protsess, millele järgneb kirjutamine ning protsessi lõpetab toimetamine. Võib öelda, et kõiki Pulleritsu (1997) kirjeldatud etappe kirjeldasid oma töös ka minu intervjueritavad. Etapid ei olnud aga alati teostatud samas järjekorras, sama nimetusega või täpselt samal viisil nagu Pullerits (1997) neid oma raamatus kirjeldas.

Ettevalmistavasse faasi kuulusid ideede genereerimine, suhtlus toimetusega ja eeltöö. Tuazon jt (2020) on kirjeldanud, et idee kujundamise faasis tulevad ajakirjanikel mõtted lugudeks mitmetest kohtadest: enda uudishimust, pressiteadetest, dokumentidest, määratud teemavaldkonnast (*assigned newsbeat*), toimetusest. Ka minu intervjueritud ajakirjanikud kinnitasid seda. Peamiselt toodi välja ideede tekkimist nii-öelda iseenesest või ennast ümbritsevate inimeste abiga. **Enne kirjutamist ei otsustatud žanripõhiselt, mida kirjutama hakatakse.** Näiteks ei mõelnud ajakirjanik, et tahab nüüd kirjutada persoonilugu vaid see selgus töö käigus, millise žanri alla lugu sobituks. Ajakirjanikud tõid välja, et igapäevaselt nad žanritele ei mõtle. Olemusloo ühene defineerimine oli keeruline, sest see on nende jaoks väga lai mõiste, mille alla saab liigitada pea kõike.

Ettevalmistavas faasis tehti ka eeltööd intervjuuks: otsiti internetist infot, tehti intervjuukava, valmistati end emotsionaalselt ette. Ka fotograafid otsisid enne pildistamist allika kohta infot, et olla kursis, keda üldse pildistama minnakse. **Nende tööprotsess sõltus suuresti ajakirjanikest.** Teema

saadi tavaliselt teada kas oma kalendrist või ajakirjanikuga otse suheldes, sageli teel intervjuule. Oli ajakirjanikke, kelle jaoks ettevalmistava faasi osa oli ka fookuse mõtlemine, aga ka neid, kellel see kujunes kirjutamise vältel.

Intervjueerimine/materjali kogumine jagunes samuti väiksemateks osadeks: intervjueeritava kontaktteerumine, intervjuu ja üldine suhtlus allikaga. Kui allikas intervjuust keeldus austati seda otsust, ent samas kirjeldasid pea kõik ajakirjanikud, et proovivad siiski allikat veenda. Intervjueeritava ära rääkimiseks kasutati erinevaid võtteid julgustamisest täpsema fookuse muutmiseni nii, et see oleks allika jaoks sobiv. Paralleelselt allikatega töötamisele tehti koostööd fotograafiga. Pildistamine toimus tavaliselt intervjuul või sellele järgnevalt. Ideede genereerimine toimus mõnikord pildistamise ajal jooksvalt, sest ajakirjanikul polnud eelnevalt mingit ideed pakkuda ning ka sündmuskoht seab oma võimalused ja piirangud. Ideid põrgatati ka teel sündmuskohta või teema üle jooksvalt arutledes.

Kirjutamise faasis pöörasid ajakirjanikud peamiselt tähelepanu oma keelekasutusele ja teksti ülesehitusele. Lugeja tähelepanu hoidmiseks kasutati narratiivset kirjutamist, näiteks kohe alguses millegagi šokeerimist ja alles lõpus loo tõelise iva avaldamist. Ka Steensen (2009) on kirjeldanud, et olemuslood on tihti narratiivsed. **Kirjutamise faasis pöörati teadlikult tähelepanu sellele, et lugu oleks hiljem ka põnev lugeda.** Üks ajakirjanik kirjeldas, kuidas tunneb, et lausa kohustub oma tööandjale kirjutama lugusid, mida oleks huvitav lugeda. Ajakirjanikud polnud päris kindlad, mis täpselt on olemusloole sobiv keelekasutus, küll aga vastandati sarnaselt teoreetikutega (Garrison, 2023; Hay, 1990; Kraft, 2019; McKay, 2000; Pullerits, 1997) olemuslugu uudisega. Ühine arusaam oli aga selles, et olemusloo keel peaks olema huvitav ja eristuv, aga mitte liiga keeruline.

Kuigi toimetajate ja ajakirjanike suhet on käsitletud potentsiaalse lisasurve ning ajakirjanikke tsenseeriva tegurina (Schudson, 2019; Breed, 1955) ning *Worlds of Journalism* uuringu põhjal on Eesti ajakirjanike hinnangul kõige rohkem toimetuslikku mõju (*editorial influence*) organisatsioonisisestel inimestel nagu näiteks toimetuse juhtidel ja kolleegidel (Kõuts-Klemm ja Auväärt, 2025), siis Õhtulehe ajakirjanikud seda ei kinnitanud. **Intervjueeritud tunnetasid oma töös suurt loomingulist vabadust ja usaldust.** Kuigi toimetuse mõjuvõimu hinnati suurena, ei tunnetanud keegi, et see neid kuidagi piiraks. Ka erimeelsuste korral oli ajakirjanikul võimalus enda töö eest seista. Kuigi Schudson (2019), Sumpter (2000) ning Kõuts-Klemm ja Auväärt (2025) on oma

uuringutes täheldanud, et toimetuse avaldab ajakirjaniku tööle suurt mõju, ei saa ma seda intervjuude põhjal kinnitada **Toimetusega koostöö sujus, ei toodud välja suurt kontrolli või muud sellist.** Vaid üks ajakirjanik kirjeldas vahel tekkivaid arusaamatusi pealkirjaga, aga ka need on tema sõnul laabunud.

Lõpliku viimistluse etapis pandi tekst kokku visuaaliga ja tehti lugu avaldamiskõlblikuks. Nii Nilsson (2017), Krantz ja Thomas (2026) ning Bock jt (2017) on kirjeldanud, et fotograaf võib jääda loo valmimise protsessis kõrvale. Seda võis öelda ka loo vormistamise juures: **üllataval kombel siin fotograafi ja ajakirjaniku vahel suurt koostööd ei olnud.** Intervjueeritud kirjeldasid, et fotograaf saadab tavaliselt ajakirjanikule pildid ja ajakirjanik või küljendaja valib sobivad fotod. Sellega fotograafide roll olemusloos valmimisel sageli lõppeski. Harva öeldi ka piltide saatmise juures (mõnikord alles peale loo avaldamist), milliseid pilte võiks veel loo juurde lisada. Samas võib väitega, et fotograafid jäävad otsusest kõrvale, vaielda, et fotograafid osalevad otsustusprotsessis juba hetkedel, kui pilte teevad ja hiljem valivad, millised pildid ajakirjanikule saata (seda ka üks fotograaf kirjeldas).

Kogu tööprotsessile tagasi vaadates oli suurema osa ajakirjanike hinnangul mahukaim kirjutamine. Isegi kui allikaga intervjuu kokku leppimine ja suhtlemine võtab mõnikord ajaliselt kauem aega, on kirjutamine sageli just vaimselt suurem ettevõtmine. Šimunjak (2023a) on kirjeldanud, et oma töö tegemisel peavad ajakirjanikud ise toime tulema paljude mõtete ja tunnetega, mis tööprotsessi jooksul tekivad. **Ka enamuse minu intervjueeritud ajakirjanikest ja fotograafidest pidasid oma loomeprotsessi kõige enam mõjutavaks faktoriks just enda peas toimuvat.**

Milline on ajakirjanike ja fotograafide koostöö erinevates etappides?

Krantz ja Thomas (2026) avasid oma uuringus, et ajakirjanduses töötavad fotograafid tunnevad, et ajakirjanikke pole õpetatud neile mõtlema. Sama selgus ka Õhtulehe ajakirjanike ja fotograafidega vesteldes. **Mitmed ajakirjanikud rääkisid, et nad ei tea sageli, millist pildimaterjali oma loo juurde tahavad ja jätavad selle ülesande fotograafide täita. Fotograafid aga tõdesid, et tunnevad, et ajakirjanikud ei oska visuaalselt mõelda ning asetavad kogu loo illustreerimise koormuse nende õlule.** Kuigi on kirjeldatud, et ajakirjanikud näevad fotograafe endast hierarhias allpool asetsevana (Bock jt, 2017; Krantz ja Thomas, 2026), ei saa seda minu tulemuste põhjal

kinnitada. Ajakirjanikud kiitsid fotograafe mitmel korral ning fotograafide nii-öelda üksi jätmist oma tööga nähti pigem kui neile antud vabadust. Fotograafid nägid seda „vabadust“ aga kui ajakirjaniku ebaselget väljendust oma visiooni ja ootuste suhtes.

Mille põhjal ajakirjanikud ja fotograafid olemusloo loomeprotsessis otsuseid langetavad?

Olemuslugude kirjutamisel seisavad ajakirjanikud ja fotograafid silmitsi mitmete erinevate valikutega. Valikute tegemine algab juba teemast. Millest kirjutada ja millest mitte? Üks kõige enam ajakirjanikku mõjutavaid veebiajakirjanduse eripärasid on kiire tempo (Himma-Kadakas, 2018; Riaz ja Hameed, 2023; Ivask jt, 2021). See on ka aspekt, mida Õhtulehe ajakirjanikud intervjuudes välja tõid. **Kui otsustatakse, millest kirjutama hakata on üks faktor ka ajaline ressurss.** Ajalist survet on tundnud kõik ajakirjanikud, hoolimata sellest, kas tööd tehakse veebile või paberlehele keskendudes, tähtajad on igal pool. Ka Marju Himma-Kadakas (2018: 77) avas oma doktoritöös, et veebiajakirjanikelt oodatakse võimalikult rohkete lugude avaldamist, mistõttu jääb vähem võimalusi toimetatud, sisuka ja mitmekülgse veebispetsiifilise sisu loomiseks. Minu töö tulemustest selgus, et lugude kirjutamisel tuleb ajalise surve mõju esile mitmel viisil. **Näiteks ei kirjutata žanrile mõeldes vaid pigem endale teadvustades, kui põhjalikuks tööks aega on.** Samuti toodi välja tähtajaga seotud pinge mõju enda heaolule. Üks ajakirjanik rääkis, kuidas selleks, et mõni lugu kiirelt valmis saada peab ta olulisel määral enda heaolu ohverdama. **Kuigi ka Õhtulehe ajakirjanikud kirjeldasid, et nad kogevad oma töös ajalist survet, ei toonud keegi neist välja, et see nende töö kvaliteeti kuidagi mõjutaks.**

Flammia (2026) on kirjeldanud, et uudishimu on olemuslugude juures väga oluline, ka intervjuueeritud pidasid seda tähtsaks, peamiselt arvestati teema valikul seda, mis endal silma särama paneb. Lisaks olid ajakirjanike jaoks tähtsad ka potentsiaalne avalik huvi ja eelinfo hulk. Üks ajakirjanik kirjeldas näiteks olukorda, kus sõpruskonnas vesteldes sai ta aru, mis inimestele tegelikult korda läheb ja millest peaks kirjutama. Teine ajakirjanik tõdes, et ta on väga mõjutatud klikkidest ja mõtleb ka kirjutades sellele, mis saaks palju klikke, teisisõnu, mis inimesi huvitaks.

Valikukoht on ka loo kirjutamisel, kui peab otsustama, mida loos päriselt kajastada ja mis kõrvale jätta. **Selle valiku tegemisel oli ajakirjanike jaoks oluline roll allika kaitsmisel.** Kirjeldati olukordi, kus intervjuueeritav on jaganud väga isiklikku infot ning ajakirjanik otsustab selle ise loost eemaldada,

eesmärgiga allikat säästa. Samuti kaitsti allikat ka toimetuses. Näiteks kui toimetaja soovis panna pealkirja, mis oli kontekstist välja rebitud, astus ajakirjanik vahele, et intervjueeritule mitte liiga teha. Allika enda väljendatud soovidega arvestati pigem palju. Soovidega arvestasid ka fotograafid, kes ütlesid, et ei pane üles pilte, mille vastu inimene on.

4.2 Diskussioon

Minu töö tulemused kinnitavad tõsiasi, et olemusloo ühtset definitsiooni on keeruline leida. Teoreetilistes ja empiirilistes lähtekohtades iseloomustavad seda väga mitmekülgsed kirjeldused žanrist ning sage uudisega kõrvutamise, et seeläbi luua selgust, mis olemuslugu kindlasti ei ole (Garrison, 2023; Hay, 1990; Kraft, 2019; McKay, 2000; Pullerits, 1997). Intervjueeritud ajakirjanikud kinnitasid teoreetilisi lähtekohti, viidates oma definitsioonides iseloomustavatele omadustele nagu faktipõhisus, emotsionaalsus ja loominguline väljendus, aga ka oma selgitustes taandudes uudisega võrdlemisele. Enim jäi intervjueeritute selgitustest kõlama ka Krafti (2019) välja toodu: olemusloo peamine eesmärk on innustada lugejat lõpuni lugema. Minu intervjuude põhjal selgus, et žanri spetsiifikatest ja definitsioonidest on olemuslugude puhul olulisem üldine lugemiselamus. Isegi kui ei osatud välja tuua, mis täpselt teeb olemusloost olemusloo, oldi kindlad, et see peab olema midagi erilist, midagi enam kui uudis pakkuda saaks. Õhtulehe ajakirjanike valikuid juhtis soov pakkuda lugejale midagi, mille eesmärk poleks pelgalt informeerimine.

Olemuslugude loomisel olid väga olulisel kohal individuaalsed ja toimetusekslikud mõjurid. Viimase kümnendi uuringutes on korduvalt rõhutatud, et ajakirjaniku amet on emotsionaalselt väga nõudlik (Šimunjak, 2023a). Intervjuude põhjal võib öelda, et ajakirjanike sisemaailm mängis loo valmimisel suurt rolli. Kirjeldatud emotsionaalsed pinged ning ka näiteks tahe lool „settida“ lasta olid loomeprotsessis olulised faktorid. Kindlasti on siinkohal oma osa ka žanri loomingulistel nõudmistel ja ajakirjanike soovil pakkuda lugejale elamust. Emotsionaalset pinget lisab ajakirjanike vastutustunne allikate ees. Eesti ajakirjanduseetika koodeksis on eraldi välja toodud, et ajakirjanikud peavad allikaid võimalike tagajärgede eest kaitsma ning mitmed ajakirjanikud kirjeldasid ka ise allika kaitsmise olulisust. Olemusloo valmimisel pole olulised vaid ajakirjaniku ja fotograafi oskused, oluline on ka teda ümbritsev keskkond. Niivõrd loomingulist protsessi ei saa läbi viia robotlikult. Saab

öelda, et lugejani jõudnud olemuslugu on valmimisel mõjutanud ajakirjaniku vaimne seisund. Näiteks isiklikest ootustest või ajalisesest survest tekitatud pinged mõjutavad loomeprotsessis valikute tegemist.

Olemuslood sõltuvad ajast palju vähem kui uudised (McKay, 2000: 81) ja nende kirjutamise protsess on uudisest ka pikem. Seepärast võivad need kergelt kõrvale jääda, kui midagi ajakriitilisemat peale tuleb. Riaz ja Hameed (2023: 85) on selgitanud, et surve, mille tähtajad tekitavad, mõjutab omakorda artiklite põhjalikkust, täpsust, ja kvaliteeti ning kiire tempo juures võib ajakirjanikel olla raske põhjalikult fakte kontrollida ja vajalikku konteksti luua. Kuigi Õhtulehe peatoimetaja Martin Šmutovi sõnul on olemuslood nende väljaandele väga olulised ning nende jaoks tuleb aega leida, koorus intervjuudest välja, et kui uudisvoo hoidmisega paralleelselt parasjagu aega ei ole, jäävad teemad kõrvale või hetkeks pausile. Ajakirjanikud eelistasid pigem looga hiljem edasi tegeleda kui kiirustada ja avaldada midagi, millega hiljem rahul ei ole. Tulemuste põhjal saab öelda, et Õhtulehe näitel on peamised piirangud ressurssidest tulenevad mitte loomingulised või toimetuslikud.

Intervjuude põhjal saab öelda, et koostöö ajakirjanike ja fotograafide vahel on lünklik. Õhtulehe näitel on tekkinud olukord, kus ajakirjanikud annavad enda hinnangul fotograafidele vabadust olla loomingulised ning ei suuna neid seetõttu, fotograafid tõlgendavad seda aga ükskõiksusena. Olemusloos on väga oluline roll visuaalidel. Teoreetikud on toonud žanrit kirjeldades välja nii illustreeriva materjali olulise (Steensen, 2009) kui ka olemusloo eesmärgi muuta lugeja jaoks paigad ja inimesed reaalsed (Flammia, 2026). Nilsson (2017) ning Krantz ja Thomas (2026) on oma uuringutes avanud, et toimetuste praktikas on kalduvus eelistada kirjalikku materjali visuaalsele ja et ajakirjanikke pole õpetatud fotograafidele mõtlema. Hea tulemus sünnib aga koostööst. Kui fotograaf ei tea piisavalt loo tausta, mille jaoks ta visuaali loob, ei puugi ta piltide rõhuasetused olla samad, mis ajakirjaniku tekstil. Üks fotograaf tõi välja, et seda saaks lahendada juba haridustasemel, sest on märganud, et noored kooli lõpetanud ajakirjanikud ei tea sageli visuaalidest midagi. Seega ka hariduses nähakse lünka, mis probleemi pidevalt taastoodab. Saab järeldada, et ajakirjanikele ja fotograafidele on õpetatud vaid kuidas oma eraldiseisvat tööd teha, aga mitte seda kuidas koos töötada nii, et saaks kasutada kogu loo potentsiaali ning pakkuda lugejale midagi enam kui teksti kui ka visuaali poolest. Seetõttu võib kogu lugu kannatada ning tekst ja foto võivad teineteisest eraldi seista.

Minu töö tulemused illustreerivad, et ajakirjanikud tunnevad olemuslugude kirjutamisel suurt vastutust ja palju erinevaid emotsioone. Need kõik mõjutavad nende loomeprotsesse ja ka seda, millised lood lõpuks meieni jõuavad. Kuigi tekstilise poolega nähakse palju vaeva ning ohverdusi kvaliteedis ei soovita teha, on visuaalne pool see, mis on veidi unarusse jäetud. Fotograafi ja ajakirjaniku koostöö arendamisel oleks abi mõlema osapoole selgemast ootuste väljendamisest.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli saada ülevaade, kuidas Õhtulehe ajakirjanikud ja fotograafid olemuslugusid loovad ning milliseid valikuid ja kuidas nad loomise erinevates etappides langetavad.

Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis andsin ülevaate, olemusloo žanrulistest eripäradest, loo jutustamise võtetest, ajakirjanike loomeprotsessidest ja rutiinidest ning ajakirjanikke mõjutavatest teguritest. Bakalaureusetöö uuringu viisin läbi mittetõenäosusliku sihipärase valimi abil, kuhu kuulus üheksa inimest: kuus ajakirjanikku, kaks fotograafi ja Õhtulehe peatoimetaja. Uurimismeetodina kasutasin kvalitatiivset lähenemist, mille käigus viisin läbi poolstruktureeritud intervjuud. Saadud andmeid analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi abil.

Intervjuud kinnitasid olemusloo loomeprotsessi etappe: ettevalmistus, intervjuerimine/materjali kogumine, kirjutamine, vormistamine. Samuti avasid intervjuud lähemalt ajakirjanike ja fotograafide vahelist koostööd. Intervjuudest selgus, et ajakirjanike ja fotograafide koostöös on probleeme kommunikatsiooniga. Nimelt arvasid ajakirjanikud, et liigselt suunamata annavad nad fotograafidele võimaluse end vabalt väljendada, fotograafid tunnetasid seda aga kui ükskõiksust ja oskamatuset visuaalselt mõelda. Edaspidi saaks fotograafide ja ajakirjanike omavahelist koostööd lähemalt uurida.

Tehtud intervjuud kinnitasid ka teoreetilistes ja empiirilistes lähtekohtades esile kerkinud tähelepanekut, et olemuslugu on keeruline üheselt defineerida. Ajakirjanikud pidasid definitsiooni teadmisesest ning selle järgimisest olulisemaks, et lugeja saaks artiklist elamuse ning loeks selle ka lõpuni.

Intervjuudest selgus, et olemuslugude kirjutamisel mõjutavad ajakirjanikke peamiselt kaks faktorit: aeg ja oma peas toimuv. Need kaks on ka omavahel tihedalt seotud, sest aja puudumine võib tekitada pingeid, mis mõjutavad sisemaailmas toimuvat.

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis was to gain an overview of how journalists and photographers at Õhtuleht create feature stories and what kinds of choices they make throughout the different stages of the creative process.

In the chapter of theoretical and empirical foundations, I provided an overview of the genre-specific characteristics of feature stories, storytelling techniques, journalists' creative processes and routines, as well as the factors influencing journalists. The study for the bachelor's thesis was conducted using a non-probability purposive sample consisting of nine participants: six journalists, two photographers, and the editor-in-chief of Õhtuleht. As the research method, I used a qualitative approach and conducted semi-structured interviews. The collected data were analysed using qualitative content analysis.

The interviews confirmed the stages of the feature story creation process: preparation, interviewing/data collection, writing, and final editing. The interviews also provided a closer look at the collaboration between journalists and photographers. It emerged that there were communication issues in their cooperation. Journalists believed that by giving photographers minimal direction, they were allowing them creative freedom, whereas photographers perceived this as indifference and an inability to think visually. In the future, the collaboration between journalists and photographers could be examined in greater detail.

The interviews also confirmed the observation highlighted in the theoretical and empirical framework that a feature story is difficult to define in a single, uniform way. Journalists considered it more important than adhering to a strict definition that the reader would have an engaging experience from the article and read it through to the end.

The interviews revealed that journalists are mainly influenced by two factors when writing feature stories: time and what is happening in their own minds. These two factors are also closely interconnected, as a lack of time can create tension that affects one's inner mental state.

TÄNUSÕNAD

Bakalaureusetöö kirjutamine oli minu jaoks suur eneseületus ning ma hindan igauht, kes sellel teekonnal minu jaoks olemas oli.

Esimesena soovin tänada oma juhendajat Brit Laaki, kes oli mulle suureks toeks töö igas etapis. Tundsin, et mul on inimene, kelle poole saan alati pöörduda, ükskõik, mis küsimusega, iga kell. Aitäh selle aja eest, mille võtsid minu töö tagasisidestamiseks ja minuga koos mõtlemiseks. Ma ei võta sinu suurt panust juhendajana iseenesestmõistetavana.

Täna kõiki Õhtulehest, kes minu intervjuudes osalesid. Minu vestlused olid igauhega teist ääretult põnevad ja hindan teie siirust, ausust ja vahetust väga. Teieta ei oleks ma saanud seda tööd kirjutada. Minu suur tänu, et leidsite oma tihedatest graafikutest mulle aega!

Täna oma retsensenti Virgo Siili, kes andis mulle väga konstruktiivset ja põhjalikku tagasisidet ning soovitusi töö parendamiseks. Antud tagasiside mängis olulist rolli töö lõpliku versiooni valmimisel. Täna ka oma seminaritöö juhendajat Signe Ivask-Mackovõchi. Aitäh, et aitasid mul oma bakalaureusetöö teemani jõuda ja koos minuga seda teekonda alustasid.

Täna oma pere ja lähedasi, kes olid minu jaoks terve aasta vältel alati olemas. Aitäh, et küsisite, kuidas mul bakalaureusetöö kirjutamisega läheb või vastupidi ei küsinud, kui kõike oli vahepeal liiga palju.

Aitäh minu armsad kursusekaaslased Mathilda ja Kärt. Täna teid nende lõputute häälõnumite kuulamise, julgustavate sõnade ja abi eest, mida terve aasta vältel meie ühistest vestlustest sain.

KASUTATUD KIRJANDUS

Adams, S. (1999). Writing features. W. Hicks (toim), *Writing for journalists* (lk 47-98). London: Routledge.

Beilmann, M. ja Rämmer, A. (2025). Valimi moodustamine. Tartu Ülikool: Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kasutatud: 11.04.2026, <https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>

Bock, M. A., Lough, K. ja Fadnis, D. (2017) “Her” Photographer: The Roanoke Live-Shot Murders and Visual Communication's Place in the Newsroom. *Visual Communication Quarterly*, 24(3), 162-173, <https://doi.org/10.1080/15551393.2017.1343151>

Breed, W. (1955). Social Control in the Newsroom: A Functional Analysis. *Social Forces*, 33(4), 326–335. <https://doi.org/10.2307/2573002>

Bruns, A. (2005). Gatewatching: Collaborative Online News Production. New York: Peter Lang. Kasutatud: 30.03.2026, https://books.google.ee/books?id=ybSFU9aDzsoC&printsec=frontcover&hl=et&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q=input&f=false

Canavilhas, J. ja Di Fátima, B. (2024). Decoding Journalism in the Digital Age: Self-Representation, News Quality, and Collaboration in Portuguese Newsrooms. *Journalism and Media* 5, 515–525. <https://doi.org/10.3390/journalmedia5020034>

Collins, S. J., Kinnally, W. ja Sandoval, J. A. (2023). The Hierarchy of Influences Model, National Culture, Human Development, and Journalism Influences. *Electronic News*, 17(2), 93-112.

De Villiers, C., Farooq, M. B. ja Molinari, M. (2021). Qualitative research interviews using online video technology – challenges and opportunities. *Meditari Accountancy Research*, 30(6), 1764–1782. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1252>

Domingo, D., Quandt, T., Heinonen, A., Paulussen, S., Singer, J. ja Vujnovic, M. (2008). Participatory Journalism Practices in the Media and Beyond: An International Comparative Study of Initiatives in Online Newspapers. *Journalism Practice*. 2. 326-342. <https://doi.org/10.1080/17512780802281065>

Eesti Meediaettevõtete Liit. (1998, 29. jaanuar). Eetikakoodeks. Kasutatud: 11.04.2026, <https://meedialiit.ee/eetikakoodeks/>

Eesti Meediaettevõtete Liit. (2025). Statistika 2025. Eesti Meediaettevõtete Liit. Kasutatud: 20.05.2026, <https://meedialiit.ee/statistika/>

Flammia, C. (2026). In feature story reporting, curiosity is a personality trait, a motivation, and a skill. *Journalism*. <https://doi.org/10.1177/14648849241311715>

Garrison, B. (2023). *Professional Feature Writing*. New York: Routledge.

Hanitzsch, T., Anikina, M., Berganza, R., Cangoz, I., Coman, M., Hamada, B., Hanusch, F., Karadjov, C. D., Mellado, C., Moreira, S. V., Mwesige, P. G., Plaisance, P. L., Reich, Z., Seethaler, J., Skewes, E. A., Noor, D. V. ja Yuen, K. W. (2010). Modeling Perceived Influences on Journalism: Evidence from a Cross-National Survey of Journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 87(1), 5-22. <https://doi.org/10.1177/107769901008700101>

Hay, V. (1990). *The Essential Feature*. New York: Columbia University Press.

Himma-Kadakas, M. (2018). *Skill performance of Estonian online journalists: assessment model for newsrooms and research*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut. Tartu Ülikooli kirjastus. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/71f29847-4be5-4218-a426-5c0024e6668e/content>

Ivask, S. (2018). *The role of routines, demands and resources in work stress among Estonian journalists*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut. Tartu Ülikooli kirjastus.

Ivask, S., Laak, B. ja Kuulpak, K. (2021) "All by Myself?" Journalists' Routines and Decision-making in Gathering and Publishing Death-related Visuals, *Journalism Practice*, 17(4), 720-736, <https://doi.org/10.1080/17512786.2021.1946661>

Ivask, S. ja Lon, A. (2023). "You can run, but you cannot hide!" Mapping Journalists' Experiences With Hostility in Personal, Organisational and Professional domains. *Journalism & Mass Communication Educator*, 78(2), 199–213. DOI: 10.1177/10776958231151302.

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Kasutatud: 11.04.2026, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>

Klein-Avraham, I. ja Reich, Z. (2016). Out of the Frame: A Longitudinal Perspective on Digitization and Professional Photojournalism. *New Media & Society*, 18(3), 429-446. DOI: 10.1177/1461444814545289.

Konow Lund, M. ja Olsson, E. K. (2015). When Routines are Not Enough: Journalists' crisis management during the 22/7 domestic terror attack in Norway. *Journalism Practice*, 10(3), 358–372. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1027787>

Krantz, L. ja Thomas, R. J. (2026). "It Would Be Like Calling a Reporter a Notebook": Photojournalists' Perceptions of Newsroom Hierarchy. *Journalism Practice*. <https://doi.org/10.1080/17512786.2026.2624056>

Kraft, N. (2019). *Writing Fabulous Features*. Columbus: The Ohio State University.

Kõuts-Klemm, R. ja Auväärt, L. (2025). Country Report: Estonia. *Worlds of Journalism*. Kasutatud: 02.05.2026, <https://www.worldsofjournalism.org/wp-content/uploads/WJS3-Report-Country-Reports-Estonia.pdf>

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2025). Intervjuu. *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Kasutatud: 11.04.2026, <https://samm.ut.ee/intervjuu/>

Ligor, A. (2024). Narrative Power: Exploring the Art of Storytelling in Journalism. *Journal of Mass Communication & Journalism*, 14(2), 552. <https://www.hilarispublisher.com/open-access/narrative-power-exploring-the-art-of-storytelling-in-journalism.pdf>

Lukan, T. ja Čehovin Zajc, J. (2022). “If you don’t agree to be available 24/7, then you have nothing to do in journalism”: the boundary work tactics of precarious journalists. *Community, Work & Family*, 26(4), 411–427. DOI:[10.1080/13668803.2022.2050356](https://doi.org/10.1080/13668803.2022.2050356)

McKay, J. (2000). *The Magazines Handbook*. London: Routledge.

Murumaa-Mengel, M. (2020). Veebiintervjuud, projektiivtehnikad ja loovuurimismeetodid. A. Masso, K. Tiidenberg, A. Siibak (Toim.). *Kuidas mõista andmestunud maailma? Metodoloogiline teejuht* (lk 707–738). Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.

Nilsson, M. (2017). A Faster Kind of Photojournalism?. *Nordicom Review*. 38. DOI:[10.1515/nor-2017-0413](https://doi.org/10.1515/nor-2017-0413).

OpenAI. (2026). ChatGPT (version 5.2) [Large language model]. <https://chat.openai.com/>

Pavlik, J. V. (2001). *Journalism and new media*. New York: Columbia University Press.

Pullerits, P. (1997). *Ajakirjanduse põhižanrid* (lk 79–80). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Reisenbuk, K. (2015). *Olemusloo kontseptsioon Madis Jürgeni näitel*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool, kommunikatsiooni instituut. <https://www.etera.ee/zoom/11992/view?page=1&p=separate&search=olemuslugu&tool=search&view=0,0,2481,3508>

Riaz, S. ja Hameed, A. (2023). Effect of Media Routines on News Production: Exploring Journalists’ Perception. *Human Nature Journal of Social Sciences*, 4(4), 76-88. <https://doi.org/10.71016/hnjss/ky4hdr82>

Rom, S. ja Reich, Z. (2020). Between the technological hare and the journalistic tortoise: Minimization of knowledge claims in online news flashes. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 21(1). DOI:[10.1177/1464884917740050](https://doi.org/10.1177/1464884917740050)

Schudson, M. (2019). Approaches to the Sociology of News. In J. Curran, & D. Hesmondhalgh (Eds.), *Media and Society* (lk 139-166). Bloomsbury. <https://doi.org/10.5040/9781501340765.ch-008>

Seiton, K. (2011). *Olemusloo žanriline areng aastatel 1970–2010 Edasi, Postimehe ja Tartu Postimehe näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d2ecc000-9a60-4e42-b9a7-76c21c326a20/content>

Seiton, K. (2014). *Olemusloo muutumine Eesti ajakirjanduses aastatel 1970-2010*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. <https://dspace.ut.ee/items/e485d96f-eb75-4598-bcc0-ad05975715d5>

Shoemaker, P. J. ja Reese, S. D. (1996). *Mediating the message: Theories of influences on mass media content* (2nd ed.). White Plains, NY: Longman. <https://journalism.utexas.edu/sites/default/files/sites/journalism.utexas.edu/files/attachments/reese/mediating-the-message.pdf>

Shoemaker, P. J. ja Reese, S. D. (2016). *A Media Sociology for the Networked Public Sphere: The Hierarchy of Influences Model*. *Mass Communication and Society*, 19:389–410. Mass Communication & Society Division of the Association for Education in Journalism and Mass Communication.

Steensen, S. (2009). Online feature journalism. *Journalism Practice*, 3(1), 13–29. <https://doi.org/10.1080/17512780802560716>

Steensen, S. (2011). The featurization of journalism. *Nordicom Review*, 32(2), 49–61. <https://doi.org/10.1515/nor-2017-0112>

Sullivan, J. R. (2012) "Skype: An Appropriate Method of Data Collection for Qualitative Interviews?," *The Hilltop Review*, 6(1).

Sumpter, R. (2000) Daily newspaper editors' audience construction routines: A case study, *Critical Studies in Media Communication*, 17:3, 334-346, DOI: 10.1080/15295030009388399

Šimunjak, M. (2023a). *Managing Emotions in Journalism. A Guide to Enhancing Resilience*. Palgrave Macmillan Cham.

Šimunjak, M. (2023b). "You Have to Do That for Your Own Sanity": Digital Disconnection as Journalists' Coping and Preventive Strategy in Managing Work and Well-Being. *Digital Journalism*, 13(2), 328–347. <https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2153711>

Šmutov, M. (2024). PEATOIMETAJA VAADE | Martin Šmutov: meie panus, et keegi ei saaks sellist kõnet Eesti kohta, mille sain 2022. aasta 24. veebruari varahommikul. *Õhtuleht*, 2. veebruar. Kasutatud 02.01.2026, <https://www.oh tuleht.ee/1100526/peatoimetaja-vaade-martin-smutov-meie-panus-et-keegi-ei-saaks-sellist-konet-eesti-kohta-mille-sain-2022-aasta-24-veebruari-varahommikul>

Tandoc, E. ja Duffy, A. (2020). Routines in Journalism. H. Örnebring (toim), *The Oxford Encyclopedia of Journalism Studies* (i.e.). Oxford University Press. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780190694166.001.0001/acref-9780190694166-e-870>.

Tartu Ülikooli eetikakeskus. (i.a.). Sündmuse osalised ja allikad. *Eetikaveeb*. Kasutatud: 13.04.2026. <https://eetika.ee/et/sisu/sundmuse-osalised-ja-allikad>

Tuazon, J. P. L., Arcalas, J. E. Y., Soliman, J. M. D., ja Opiniano, J. M. (2020). Journalists' creative process in newswork: A Grounded theory study from the Philippines. *Journalism*, 0(0). <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1464884920947909>

Van Krieken, K. (2018). Multimedia Storytelling in Journalism: Exploring Narrative Techniques in Snow Fall. *Information*, 9(5), 123. <https://doi.org/10.3390/info9050123>

Zirnask, M. (2008). *Olemuslugu Eesti ja välismaa kaasaegses ajakirjanduses: võrdlevad perspektiivid*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/be0828cb-3267-4b7f-b31f-52b124ee28b1/content>

LISAD

Lisa 1. Intervjuukava ajakirjanikele

Sissejuhatus

Intervjuu eesmärk on mõista, milline näeb välja Õhtulehe ajakirjaniku tööprotsess olemusloo kirjutamisel.

1. Kuhu Õhtuleht end Teie hinnangul Eesti meediamaaastikul positsioneerib?
  - 1.1. Kas Õhtuleht on tabloid või ei? Miks?
2. Mis on teie jaoks kollane ajakirjandus/tabloid?
3. Mis on teie arvates olemuslugu?
4. Milline on teie hinnangul hea olemuslugu?

Tööprotsess: Selles teemaplokis palun teil kujutada ette, et hakkate olemuslugu kirjutama ning palun teil kirjeldada oma tööprotsessi.

Ettevalmistus

1. Kuidas sünnivad ideed olemusloo kirjutamise jaoks?
  - 1.1. Mille järgi valite, kellest või millest olemuslugu kirjutada?
2. Milline näeb välja suhtlus toimetusega enne tööle asumist?
  - 2.1. Kui palju antakse soovitusi näiteks fookuse või allikate osas?
  - 2.2. Kui põhjalikku idee esitlust nõutakse?
3. Kui palju on toimetusel sõnaõigust selle üle, kas lugu läheb kirjutamisele või mitte?
4. Kuidas te end enne tööd allikatega ette valmistate?
5. Kuidas saab paika loo fookus?
6. Milline roll on toimetuse koosolekutel ettevalmistusfaasis?

Intervjuud, töö allikatega

1. Kuidas näeb tavaliselt välja allikatega kontakteerumine?
  - 1.1. Kui allikas algselt intervjuust keeldub, kas proovite teda veenda või võtate selle arvesse ja liigute edasi.

2. Milline on hea allikas olemusloos?
3. Tunnetuslikult, mis läheb teie lugejale korda? Kellele te kirjutate?
  - 3.1. Kuivõrd te arvestate oma töös sellega, mida lugeja eelistab?
4. Kuivõrd arvestate allika soovidega? Näiteks kui allikas avaldab soovi loo fookust muuta või mingi osa loost välja jätta.
5. Kuidas toimub koostöö fotograafi?
  - 5.1. Milline on hea koostöö fotograafi ja ajakirjaniku vahel, et saada parim võimalik versioon olemusloost?

Kirjutamine

1. Kirjeldage, millest kirjutamisfaasis lähtute?
  - 1.1. Mis on teie jaoks olemusloo eripärad?
2. Milline peaks olema olemusloo keel/stiil?
3. Milliseid võtteid teadlikult kasutate, et hoida lugeja tähelepanu?
4. Kuidas te otsustate, mis osa loost jääb ja mis läheb?
5. Mille alusel te tsitaate valite?
6. Kui palju loomingulist vabadust teil toimetuses on?
7. Milline on reporterite kui tegelase roll loos?

Pakendamine

1. Milline on visuaalselt hästi lahendatud olemuslugu?
  - 1.1. Millise enda tööga olete väga rahule jäänud? Miks?
2. Kui palju toimetajad teie lugusid muudavad?
  - 2.1. Milliseid muudatusi on tehtud?

Tajud, eetilised kaalutluskohad, mõjud

1. Kuidas jaguneb aeg erinevate töölõikude vahel?
2. Millised tegurid teie olemuslugude kirjutamist mõjutavad?
3. Kas olete tundnud ajalist survet panna midagi üles?
4. Milline tähtsus on teie jaoks klikkidel?
  - 4.1. Kuidas toimetuses Teie hinnangul klikkidesse suhtutakse?
5. Kas olete kunagi avaldanud olemusloo, mille eetilisuses te 100% kindel ei olnud? Miks nii?

- 5.1. Tooge näiteid.
- 6. On teil midagi lisada?

Lisa 2. Intervjuukava fotograafidele

Sissejuhatus

Intervjuu eesmärk on mõista, milline näeb välja Õhtulehe fotograafi tööprotsess olemusloo tarbeks visuaalide loomisel.

1. Kas Õhtuleht on tabloid või ei? Miks?
  - 1.1. Kuhu Õhtuleht Teie hinnangul end Eesti meediamaastikul positsioneerib?
2. Mis on teie jaoks kollane ajakirjandus/tabloid?
3. Mis on teie arvates olemuslugu?
4. Milline on teie hinnangul hea olemuslugu?

Tööprotsess: Selles teemaplokis palun teil kujutada ette, et hakkate olemusloo jaoks fotosisu tootma ning kirjeldada oma tööprotsessi.

Ettevalmistus

1. Kuidas sünnivad ideed olemusloo juurde sobiva foto jaoks?
2. Kuidas te end enne sündmuskohale sõitmist või fotosessiooni ette valmistate?
  - 2.1. Milline näeb välja suhtlus ajakirjanikuga enne pildistama hakkamist?
  - 2.2. Kes ja kuidas oma ideedest loo juurde käiva foto kohta räägib?
3. Kui palju on teil sõnaõigust selle üle, milline pilt loo juurde läheb?

Intervjuud, töö allikatega

1. Kuidas toimub koostöö ajakirjanikuga?
  - 1.1. Milline on hea koostöö fotograafi ja ajakirjaniku vahel, et saada parim võimalik versioon olemusloost?
2. Milline on hea allikas olemusloos?
3. Kuivõrd arvestate allika soovidega? Näiteks kui allikas avaldab soovi valida kindel foto või midagi kasutamata jätta.
4. Tunnetuslikult, mis läheb teie auditooriumile korda? Kellele te pilte teete?
  - 4.1. Kuivõrd Õhtulehe ajakirjanikud arvestavad oma töös sellega, mis auditooriumi pilku tõmbaks?

Fotode töötlemine ja valimine

1. Milline peaks olema olemusloo juurde sobiv foto?
2. Kuidas te otsustate, mis pilti loos kasutate?
  - 2.1. Kas otsustate selle üldse ise?
3. Kui palju loomingulist vabadust teil olemuslugude tegemise juures on?
4. Kuivõrd tunnete, et teil on olemuslugude/pikemate lugude visuaalseks lahenduseks aega?
  - 4.1. Kui tihti tunnete, et teid kiirustatakse tagant?

Pakendamine

1. Milline on visuaalselt hästi lahendatud lugu?
  - 1.1. Millise enda tööga olete väga rahule jäänud? Miks?

Tajud, eetilised kaalutluskohad, mõjud

1. Millised tegurid teid mõjutavad kui pildistate olemuslugude jaoks?
2. Kas olete kunagi pildistanud olemusloo jaoks midagi, mille eetilisuses te 100% kindel ei olnud? Miks nii?
  - 2.1. Tooge näiteid.
3. On teil midagi lisada?

Lisa 3. Intervjuukava Õhtulehe peatoimetajale.

Sissejuhatus

1. Kuhu Õhtuleht end Teie hinnangul Eesti meediamaastikul positsioneerib?
  - 1.1. Kas Õhtuleht on tabloid või ei? Miks?
2. Mida teeb Õhtuleht võrreldes teiste Eesti väljaannetega teistmoodi?
  - 2.1. Kuidas/ mille poolest Teie lood teistest erinevad
3. Mis on teie jaoks kollane ajakirjandus/tabloid?
4. Mis on teie arvates olemuslugu?
5. Mis on peamised hea olemusloo komponendid/eeldused?

Tööprotsess: Selles teemaplokis palun teil kujutada ette, et töötate ajakirjanikuga, kes hakkab kirjutama olemuslugu ning kirjeldada oma tööprotsessi

Ettevalmistus

1. Milline näeb välja suhtlus toimetuse ja ajakirjaniku vahel enne loo kallale asumist?
  - 1.1. Kui palju annab toimetus soovitusi näiteks fookuse või allikate osas? Milliseid?
  - 1.2. Kui põhjalikku idee esitlust toimetuses ajakirjanikult nõutakse?
2. Kui palju ajakirjanikud oma töötempo olemuslugude kirjutamisel kaasa tulevad?
  - 2.1. Kas pigem eelistatakse rahulikumat tempot või kipuvad aeglasemalt kirjutatud lood jääma tahaplaanile?
3. Milline roll on toimetuse koosolekutel loo ettevalmistusfaasis?

Intervjuud, töö allikatega

1. Tunnetuslikult, mis läheb teie lugejale korda?
  - 1.1. Kuivõrd Õhtulehe ajakirjanikud arvestavad oma töös sellega, mis lugeja pilku tõmbaks?

Kirjutamine

1. Mis on teie jaoks olemusloo eripärad?

Pakendamine

1. Milline roll on olemusloo juures visuaalil?

Tajud, eetilised kaalutluskohad, mõjud

1. Kui palju aega pühendate olemusloo valmimisel koostööle ajakirjanikuga?
  - 1.1. Kuidas erinevate tööprotsesside vahel aeg jaotub?
2. Kas olete tundnud ajalist survet panna midagi üles, isegi kui näete, et ajakirjanik vajaks loo täiendamiseks lisa aega? Näiteid! Miks nii?
3. Milline tähtsus on teie jaoks klikkidel?
  - 3.1. Millised on palju klikitud olemuslood? Iseloomustage neid lugusid.
4. Kas olete kunagi avaldanud midagi, mille eetilisuses te 100% kindel ei olnud? Miks nii?
  - 4.1. Tooge näiteid.
5. On teil midagi lisada?

Lisa 4. Nõusolekuvorm ajakirjanikele.

INFORMEERITUD NÕUSOLEK OSALEMISEKS UURINGUS

Minu (Katriin Saa) bakalaureusetöö kannab nime

„Ajakirjanike tööprotsessid olemusloo kirjutamisel Õhtulehe näitel“.

Minu uurimuse eesmärk on teada saada, milliseid valikuid ajakirjanikud olemuslugude valmimisprotsessis langetavad, mille põhjal nad seda teevad. Oma töös plaanin pöörata tähelepanu sellele, millised tegurid vormivad loo just selliseks nagu ta on ilmumise hetkeks. Intervjuud viiakse läbi uuritavale sobivas kohas ja ajal, kas näost näkku või veebi teel, ning kestavad maksimaalselt poolteist tundi.

Andmete töötlemiseks salvestan suulise intervjuu ning transkribeerin selle. Analüüsis kasutan tekstist lühikesi väljavõtteid. Soovi korral saan pakkuda konfidentsiaalsust asendades töös intervjuueeritava nime pseudonüümidega (nt S_1, S_2) ning äratuntavate detailide asendamisega. Bakalaureusetööd on elektrooniliselt kättesaadavad Tartu Ülikooli raamatukogu üliõpilastööde andmebaasis ADA. Lisaks mulle näevad intervjuude transkriptsioonide täistekste minu juhendaja Brit Laak ning töö kaitsmiskomisjoni liikmed. Intervjuude salvestusi ja transkriptsioone hoian oma seadmetes kuni bakalaureusetöö kaitsmiseni.

Uuringus osalemine on vabatahtlik, mis tähendab, et uuritav võib osalemisest loobuda igal ajal.

Mulle, ...,
on selgitatud, mis on nimetatud uuringu eesmärk ja meetodika (sh uuringu käik ja ajakulu)
ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate
küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle
vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu läbiviijalt või tema juhendajalt:

Katriin Saa katriin.saa@ut.ee

Brit Laak brit.laak@ut.ee

Uuritava allkiri .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Lisa 5. Nõusolekuvorm fotograafidele.

INFORMEERITUD NÕUSOLEK OSALEMISEKS UURINGUS

Minu (Katriin Saa) bakalaureusetöö kannab nime

„Ajakirjanike tööprotsessid olemusloo kirjutamisel Õhtulehe näitel“.

Minu uurimuse eesmärk on teada saada, milliseid valikuid ajakirjanikud ja foto- ning videograafid olemuslugude valmimisprotsessis langetavad, mille põhjal nad seda teevad. Oma töös plaanin pöörata tähelepanu sellele, millised tegurid vormivad loo just selliseks nagu ta on ilmumise hetkeks.

Intervjuud viiakse läbi uuritavale sobivas kohas ja ajal, kas näost näkku või veebi teel, ning kestavad maksimaalselt poolteist tundi.

Andmete töötlemiseks salvestan suulise intervjuu ning transkribeerin selle. Analüüsis kasutan tekstist lühikesi väljavõtteid. Soovi korral saan pakkuda konfidentsiaalsust asendades töös intervjuueeritava nime pseudonüümidega (nt S_1, S_2) ning äratuntavate detailide asendamisega. Bakalaureusetööd on elektrooniliselt kättesaadavad Tartu Ülikooli raamatukogu üliõpilastööde andmebaasis ADA. Lisaks mulle näevad intervjuude transkriptsioonide täistekste minu juhendaja Brit Laak ning töö kaitsmiskomisjoni liikmed. Intervjuude salvestusi ja transkriptsioone hoian oma seadmetes kuni bakalaureusetöö kaitsmiseni.

Uuringus osalemine on vabatahtlik, mis tähendab, et uuritav võib osalemisest loobuda igal ajal.

Mulle, ...,
on selgitatud, mis on nimetatud uuringu eesmärk ja metoodika (sh uuringu käik ja ajakulu)
ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate
küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle
vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu läbiviijalt või tema juhendajalt:

Katriin Saa katriin.saa@ut.ee

Brit Laak brit.laak@ut.ee

Uuritava allkiri .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Lisa 6. Nõusolekuvorm Õhtulehe peatoimetajale.

INFORMEERITUD NÕUSOLEK OSALEMISEKS UURINGUS

Minu bakalaureusetöö kannab nime

„Ajakirjanike tööprotsessid olemusloo kirjutamisel Õhtulehe näitel“.

Minu uurimuse eesmärk on teada saada, milliseid valikuid ajakirjanikud olemuslugude valmimisprotsessis langetavad, mille põhjal nad seda teevad. Oma töös plaanin pöörata tähelepanu sellele, millised tegurid vormivad loo just selliseks nagu ta on ilmumise hetkeks.

Intervjuud viiakse läbi uuritavale sobivas kohas ja ajal, kas näost näkku või veebi teel, ning kestavad maksimaalselt poolteist tundi.

Andmete töötlemiseks salvestan suulise intervjuu ning transkribeerin selle. Analüüsis kasutan tekstist lühikesi väljavõtteid. Bakalaureusetööd on elektrooniliselt kättesaadavad Tartu Ülikooli raamatukogu üliõpilastööde andmebaasis ADA. Lisaks mulle näevad intervjuude transkriptsioonide täistekste minu juhendaja Brit Laak ning töö kaitsmiskomisjoni liikmed. Intervjuude salvestusi ja transkriptsioone hoian oma seadmes kuni bakalaureusetöö kaitsmiseni.

Uuringus osalemine on vabatahtlik, mis tähendab, et uuritav võib osalemisest loobuda igal ajal.

Mulle, ...,

on selgitatud, mis on nimetatud uuringu eesmärk ja meetodika (sh uuringu käik ja ajakulu)

ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks allkirjaga. Tean, et uuringu käigus tekkivate küsimuste ja võimalike probleemide kohta saan mulle

vajalikku täiendavat informatsiooni uuringu läbiviijalt või tema juhendajalt:

Katriin Saa katriin.saa@ut.ee

Brit Laak brit.laak@ut.ee

Uuritava allkiri .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku nimi: .....

Uuritavale informatsiooni andnud isiku allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta .....

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Katriin Saa ,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

Olemuslugude loomise protsess Õhtulehe näitel

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja(d) on Brit Laak ,
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Katriin Saa
27.05.2026